

Toimittajien toimintatavat kokevat muutoksen
Alueellisten tv-uutisten uudistuksen käyttöönotto Pohjois-Suomen uutisissa

Johanna Latvala

Kulttuurialan opinnäytetyö
Viestinnän koulutusohjelma
Medianomi (AMK)

TORNIO 2012

TIIVISTELMÄ

KEMI-TORNION AMMATTIKORKEAKOULU

Tekijä:	Johanna Latvala
Opinnäytetyön nimi:	Toimittajien toimintatavat kokevat muutoksen. Alueellisten tv-uutisten uudistuksen käyttöönotto Pohjois-Suomen uutisissa.
Sivuja:	69
<p>Opinnäytetyössäni tutkin helmikuun 2011 alussa käyttöönotetun ATVU-uudistuksen (Alueellisten tv-uutisten uudistus) tuomia muutoksia työharjoittelupaikkaani Yle Ouluun ja sen tuottamiin Pohjois-Suomen uutisiin. Samalla tutkin myös, miten uudistus on otettu käyttöön Yle Oulun toimituksessa.</p> <p>Toiminnallisen opinnäytetyöni tutkimustulokset rakentuvat neliosaiselle tietoperustalle: lähdekirjallisuudelle, etnografiselle osallistuvalla havainnoinnille, omien uutisjuttujen tekemällä tutkimisella ja puolittain strukturoiduille teemahaastatteluille. Työharjoittelussa ollessani näin, miten toimittajat työskentelivät ja pystyn vertaamaan heidän toimintatapojaan ATVUn tavoitteisiin. Haastattelemieni Pohjois-Suomen uutisten toimittajien kommenttien avulla taas saan tietoa heidän omista mielipiteistään ja kokemuksistaan ATVUn toteutumisesta Yle Oulussa. Lähdekirjallisuudella syvennän ja taustoitan aihetta sekä sen termistöä. Pohdin ATVUa myös työharjoittelussa tekemiäni työnäytteiden ja niiden toteutustapojen pohjalta.</p> <p>ATVU 2011-uudistuksen konsepti ei ainoastaan uudista uutisstudion ilmettä, vaan se pureutuu syvemmälle ja tarttuu toimittajien toimintatapoihin. Uusia ohjeita on annettu muun muassa kuvaukseen, äänen käyttöön uutisjutuissa, sähkeiden rakenteeseen, haastatteluihin ja juontajien esiintymiseen. Ylen pääkonttorilla Pasilassa seurataan, toteuttaako Yle Oulun toimitus uudistuksen elementtejä tarpeeksi Pohjois-Suomen uutislähetyksissä.</p> <p>Opinnäytetyössäni selviää, ettei ATVU-uudistusta ole otettu käyttöön Yle Oulussa täydellä teholla. Monet uudistuksen elementeistä koetaan turhiksi tai uutisten ymmärrettävyyttä vaikeuttaviksi. Osaa uusista elementeistä on kokeiltu, mutta ne ovat jääneet taka-alalle alkuinnostuksen jälkeen. Monia uusia vaatimuksia ei enää edes muisteta, osalle haastateltavista ne tulivat jopa aivan uusina. Täysin epäonnistuneeksi ATVU – uudistusta ei kuitenkaan Pohjois-Suomen uutisissa voi sanoa. Useita elementtejä on kokeiltu ja niiden parhaat puolet on otettu talteen. ATVU-uudistuksen myönnetään pyrkivän parempaan uutisilmaisuuksiin ja yritystä sen toteuttamiseen on. Mielestäni suurimmat vaikeudet ATVUn toteuttamiseen ovat jatkuva kiire ja vanhojen työtapojen muuttamisen vaikeus.</p>	
Asiasanat:	Yleisradio, alueelliset tv-uutiset, Yle Oulu, Pohjois-Suomen uutiset, uutinen

ABSTRACT

KEMI-TORNIO UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Author:	Johanna Latvala
Thesis title:	Reporters' methods experience a change. Implementing a reform in the areal TV news in Northern Finland news.
Pages:	69
<p>In this Bachelor's Thesis I research what changes the areal news (ATVU for short in Finnish) reformation in early February 2011 brought about in Yle Oulu and Northern Finland news. Yle Oulu produces the news and I conducted my practical training in Yle Oulu. At the same time I also study how the reformation has been implemented in Yle Oulu editing office.</p> <p>The knowledge base for this Thesis consists of four parts: semi-structured theme interviews, literature, studying by doing and ethnographic participating observation. When I was doing my practical training, I saw how reporters worked and because of that I can compare their ways of working with ATVU aims. By the comments that Northern Finland news reporters gave me when I interviewed them, I received information of their own opinions and experiences about how ATVU has been implemented in Yle Oulu. By drawing on literature, I discuss the subject matter and its terms. I also explore ATVU by the work that I did for Northern Finland news during my practical training.</p> <p>The concept of the ATVU 2011 reformation does not only streamline the look of the news studio but it goes deeper and shapes reporters ways of working. ATVU has given new instructions for example for filming, how to use voices in news stories, structure of telegrams, interviews and to the show up of the news anchor. Yle head office in Pasila, Helsinki monitors if Yle Oulu editing office implements appropriately the elements of the reformation in Northern Finland news.</p> <p>I found out in my Thesis that the ATVU 2011 reformation has not been fully implemented by Yle Oulu. Many of the elements of the reformation are experienced pointless or they are believed to make news more difficult to understand. Some of the new elements have been tested but left to background after the first enthusiasm. Many of the new demands have been forgotten and some of my interviewees heard of them for first time from me. However, the ATVU 2011 reformation has not failed totally in Northern Finland news. Reporters have tested many of the new elements and the best parts of them have become part of their working practices. Yle Oulu reporters admit that the ATVU reformation aims to better news expression and therefore try to meet its requirements. In my opinion the main difficulties in fulfilling ATVU are the continuous haste and challenges of changing the old working habits.</p>	
Keywords: Yleisradio, areal TV news, Yle Oulu, Northern Finland news, news	

SISÄLLYS
TIIVISTELMÄ
ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 YLEISRADIO.....	8
2.1 Yleisradion televisiotoiminta	8
2.2 Yle Oulun aluetoimitus	11
3 UUTINEN ON FAKTA.....	16
4 ATVU-KONSEPTI 2011 YLE OULUN TOIMITUKSESSA JA POHJOIS-SUOMEN UUTISLÄHETYKSESSÄ	20
4.1 Tarinalliset uutiset.....	22
4.2 Ennakkosuunnittelun tärkeys	30
4.3 Selkeät pääaiheet.....	34
4.4 Toimittajat kuvassa	38
4.5 Spontaanit haastattelut	41
4.6 Rohkeampi kuvaustyyli.....	46
4.7 Juontajan muuttunut rooli	55
5 YHTEENVETO TULOKSISTA	62
6 POHDINTA	65
LÄHTEET.....	67

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössäni minun on tarkoitus selvittää, miten Yleisradion ATVU-uudistus, eli alueellisten tv-uutisten uudistus, on muuttanut Yle Oulun aluetoimituksen toimintatapoja Pohjois-Suomen uutisten uutislähetystä. Lajissaan ensimmäinen vuoden 2011 ATVU-uudistus porautuu pintaa syvemmälle. Uudistuksessa ei ole tarkoitus ainoastaan muuttaa alueuutisten tv-studion ulkonäköä, vaan tarttua myös Yleisradion aluetoimitusten toimittajien toimintatapoihin. Valitsin aiheen, koska minua kiinnosti selvittää, miten toimittajat suhtautuvat heidän työskentelytapoihinsa puuttumiseen.

2000-luvun alussa tapahtuneessa uudistuksessa Ylen aluetoimituksissa yhdistettiin radiotoimittajien ja tv-toimittajien työnkuvat. Uudistuksen myötä jokaisen oli pakko opetella itselleen tuntemattomampi väline. ATVUn käyttöönottoa tutkimalla pääsen näkemään, ovatko Yle Oulussa alun perin radioreporttereina työskennelleet tarttuneet ohjeistuksiin kuvauksesta, vai tehdäänkö Pohjois-Suomen uutisissa kuvitettuja radiouutisia, joihin kuvat kuvataan ainoastaan sen vuoksi, että ne peittäisivät mustan. Myös eräs ATVUn tavoitteista, ihmistä lähemmäs pääseminen, kiinnosti minua. Olen lähes koko ikäni mieltänyt Ylen tv-uutiset hieman kuivakaksi, konservatiiviseksi ja vakavaksi, minkä vuoksi ne ovat minusta olleet aina melko etäiset. Halusin selvittää, ovatko Yle Oulun Pohjois-Suomen uutiset muuttuneet ”ihmisläheisemmiksi” ATVUn ohjeiden mukaisesti.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen ja sen tutkimustulokset rakentuvat neliosaiselle tietoperustalle: lähdekirjallisuudelle, etnografiselle osallistuvalla havainnoinnilla, omien uutisjuttujen tekemällä tutkimisella ja puolittain strukturoiduille teemahaastatteluille. Puolistrukturoituihin teemahaastatteluihin valitsin Yle Oulun toimituksen Pohjois-Suomen uutisia tekeviä toimittajia sekä Pohjois-Suomen uutisten uutispäälliköt. Valitsin heidät haastateltaviksi, koska heillä on vahvin näkemys Pohjois-Suomen uutisissa tapahtuneesta muutoksesta ATVUn voimaantumisen jälkeen. Toteutin haastattelun Yle Oulun toimituksen tiloissa nauhoittamalla ne Zoom H2:lla. Litteroin nauhoitteet jälkikäteen paperille. Analyysimenetelmänä käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Nimesin haastateltavat sattumanvaraisessa järjestyksessä Haastateltava 1:stä Haastateltava 7:ään, jotta heidän anonymiteettinsä säilyisi. Etnografista osallistuvaa havainnointia tein ollessani Yle Oulussa työharjoittelussa. Harjoitteluni aikana näin miten toimittajat työskente-

livät ja pystyn vertaamaan heidän toimintatapojaan ATVUn tavoitteisiin. Lähdekirjallisuudella syvennän ja taustoitan aihetta ja sen termistöä.

Ilmeisesti Pohjois-Suomen uutisten alkaessa 2000-luvulla, sen lähtökohtana ja tavoitteena on ollut tuottaa hyvin paljon ATVU 2011-konseptin kaltaisia uutisia. Esimerkiksi ihmisläheisyys ja kuvan sekä äänen vahva käyttö olivat Pohjois-Suomen uutisten tavoitteita jo alun perin. Jossain vaiheessa 2000-lukua alun lähtökohdat ovat ilmeisesti päässeet unohtumaan ja nyt ATVU 2011 painottaa samoja elementtejä.

Opinnäytetyöni ensimmäisissä luvuissa tarkoitukseni on käydä läpi Yleisradion ja sen tv-lähetysten historiaa. Tarkennan myös uutista terminä, jotta saadaan selville, mitkä ovat ne seikat, joilla uutisten kriteerit täytetään ja miten uutinen tehdään. Termien avaamisen jälkeen alan neljännessä luvussa tarkastella opinnäytetyöni pääkysymystä: Miten ATVU-konsepti 2011 on otettu vastaan Yle Oulun aluetoimituksen tuottamissa Pohjois-Suomen uutisissa? Tarkennan ATVU 2011-konseptia laatineen työryhmän tavoitteita ja ohjeistusta aluetoimituksille. Samalla selvennän jokaista työryhmän asettamaa tavoitetta ja sen toteutumista omien Yle Oulussa työharjoittelussa tekemiä uutisjuttujen ja kokemusten, Yle Oulun toimittajien haastattelujen ja työharjoittelun aikana tekemiä havaintojen avulla. Syvennän havaintoja lähdekirjallisuuden avulla.

Yle Oulussa suorittamaani kolmen kuukauden työharjoittelua hyödynnän analysoimalla kokemuksiani ATVUn käyttöön otosta ja onnistumisesta. Pohdin editoimiani, kuvamiani ja toimittamiani uutisjuttuja ATVUn kannalta. Pohdin myös, sainko ohjeistusta ATVU 2011-konseptin mukaisesti. Yle Oulun toimittajien haastatteluilla tarkoitukseni on muun muassa selvittää, onko ATVU 2011 otettu vastaan avosylin, vai pidättäydäänkö vanhoissa tavoissa edelleen? Pidetäänkö uutta ATVUa toimituksessa onnistuneena ja/tai hyödyllisenä? Pohdin myös omien havaintojeni kautta, miten koen Yle Oulun toimittajien ottaneen ATVU 2011-konseptin käyttöön. Käytän opinnäytetyössäni suoria sitaatteja toimittajien haastatteluista. Yhteenvedossa yhdistän haastatteluista saamani tiedot sekä omat kokemukseni ja teen niiden perusteella päätelmän opinnäytetyöni tutkimuskysymyksestä: Miten Yleisradion ATVU-uudistus, eli alueellisten tv-uutisten uudistus, on muuttanut Yle Oulun aluetoimituksen toimintatapoja ja Pohjois-Suomen uutisten uutislähetystä? Pohdinnassa käyn läpi havaitsemiani ja haastattelujen

kautta esille tulleita asioita. Pohdin myös, onko ATVU-uudistus tarpeellinen ja mihin alueelliset tv-uutiset voivat tulevaisuudessa kehittyä sen avulla.

2 YLEISRADIO

Vuonna 1926 perustettu O.Y. Suomen Yleisradio - A.B. Finlands Rundradio (lyhenne Yle) on Suomen eduskunnan alaisuudessa toimiva valtakunnallinen julkisen palvelun yleisradiotoimintaa harjoittava viestintäyhtiö. 99,98 % Ylestä on valtion omistuksessa, muita osakkeenomistajia ovat muun muassa eräät media-alan yritykset. Laki Yleisradio Oy:stä ohjaa Ylen toimintaa. Ylellä on ympäri Suomea 25 maakuntaradiota ja alueelliset tv-uutiset tulevat 8 paikkakunnalta. Uutis- ja ajankohtaisohjelmiston Yle tuottaa pääosin itse. Yleisradion nykyiset tv-kanavat ovat Yle TV1, Yle TV2, Yle FST5, Yle Teema, TV Finland ja Yle HD. Lisäksi Ylellä on teksti-tv ja yle.fi -sivusto. (Wikipedia 2012, hakupäivä 10.1.2012.)

Yle tuottaa palveluja ja ohjelmia suomeksi, ruotsiksi, saameksi, romaniksi sekä viittomakielellä. Julkinen palvelu tarkoittaa sitä, että kaikille kansalaisille asuinpaikasta tai varallisuudesta riippumatta tulee taata monipuolinen ohjelmatarjonta. (Yle, 2012, hakupäivä 3.1.2012.) Yleisradio ei ole riippuvainen mainostuloista, sillä se saa rahoituksensa tv-maksutuotoista. Toisin kuin kaupallisilla kanavilla, Ylen ohjelmistossa ei ole mainoksia. (Wikipedia 2012, hakupäivä 10.1.2012.)

2.1 Yleisradion televisiotoiminta

1950-luku

Suomen Televisio eli Oy Yleisradio Ab aloitti säännölliset television koelähetykset elokuussa 1957, josta Suomen television ajanlasku yleensä aloitetaan. Uutislähetykset olivat hyvin yksinkertaisia, niissä oli ainoastaan muutama mustavalkoinen valokuva ja etupäässä lukijan naamaa, joka luki STT:n uutissähkeitä. Sähkeet olivat Pernaan mielestä erittäin yleisluontoisia ja vailla yksityiskohtia.

Ville Perna kirjoittaa Yleisradion historiasta kertovassa kirjassaan ”Uutisista, hyvää iltaa” kuvattomien uutisten näyttäneen aivan radiouutisilta. Vakavat mieshenkilöt lukivat uutisia kuin radiolle – aivan kuin uutisia taltioisi mikrofoni eikä kamera (Perna

299, 15–22). Toimittajan roolina oli alkuvuosina televisiouutisissa esitellä haastateltavat ja toimia uutisjutun vähäeleisenä juontajana (Pernaa 2009, 32).

1960-luku

1960-luvulla toimittajien suhteen televisiouutisissa noudatettiin vielä samaa käytäntöä kuin 1950-luvulla, eli toimittajat pysyivät taka-alalla. Haastattelukysymykset tarjosivat haastateltavalle mahdollisuuden esittää näkemyksensä rauhassa omilla ehdoillaan, eikä toimittajan tapoihin kuulunut keskeyttää vastauksia tai tehdä lisäkysymyksiä. Toimittaja ei ottanut jutuissa itse kantaa tai valinnut puoltaan oikeastaan millään tavalla. Kuvaajat pyrkivät tekemään haastatteluista hyvää elokuvaa, joten haastattelu saatettiin jopa harjoitella etukäteen kuvaajan ja toimittajan kanssa, jotta se sujuisi sulavasti. (Pernaa 2009, 32–43.)

Uutislähetysten yleisluonteeseen haluttiin saada 1960-luvun loppupuolella muutos: vakavat ja kuivakat lähetykset haluttiin muuttaa uudenlaiseksi uutisshow'ksi jossa olisi draamaa. (Pernaa 2009, 78–79.) Televisiouutisista muodostui eräänlainen kurkistusaukko suomalaiseen yhteiskuntaan, minkä läpi katsoja näki editoimattomia palasia maan todellisuudesta. (Pernaa 2009, 34–42.)

1970-luku

Uusien uutiskriteereiden myötä pelkkä aiheen kiinnostavuus ei voinut olla uutisvalinnan peruste, elleivät tapahtuman vaikutukset olleet merkittävät. Ymmärrettiin myös, että uutistoimituksella on velvoite välittää uusi tieto katsojalle siten, että se on helposti ymmärrettävissä. Tämä taas merkitsi sitä, että asiat – vaikeatkin – piti tehdä kiinnostaviksi (Pernaa 2009, 124). Uutislähetystä lyhennettiin 1970-luvun loppupuolella, joten toimittajien tuli alkaa tekemään nopeampitempoisia ja lyhyempiä juttuja (Pernaa 2009, 151).

Alueuutistoiminta oli kehittynyt 1970-luvulle tultaessa. 1970-luvulla Pasilan toimituksen ja aluetoimitusten välistä yhteistyötä haluttiin parantaa, jotta voitaisiin ”riittävän ajoissa ennakoida valtakunnallisesti merkittäviä uutistapahtumia”. (Pernaa 2009, 140.)

Alueuutisista kehittyi myös 1970-luvun murheenkryyni. Esimerkiksi Oulun ja Kuopion aluetoimituksissa vastustettiin osaa Pasilan aluetoimituksille vetämistä linjauksista. Aluetoimitukset oikoivat käsityksiä siitä, että he eivät työskentele Pasilan keskustatoimitukselle, vaan tv-katsojille. Myös luottamuspuola alueuutisten ja keskustatoimituksen välillä herätti keskustelua. Aluetoimitusten päälliköt myös toivoivat Yleisradion uutisten lähenevän kansaa. (Pernaa 2009, 143).

1980-luku

MTV:n Kymmenen Uutiset alkoivat pyöriä omalla kanavallaan ja saivat väkisinkin Yleisradion uutiset panemaan parastaan. Tuolloin Yleisradion televisiouutiset alkoivat poiketa näkyvästi edellisen vuosikymmenen uutisista: pääuutislähetysissä alkoi olla esillä yhä useammin erilaisia onnettomuuksia (jotka olivat ennen olleet pannassa uutislähetyksistä) jopa lähtöjuttuna, otsikkojuttuna tai muutoin painavasti uutisoituna. Myös rikosuutiset alkoivat tehdä tuloaan uutisiin ja kulttuuriuutisia alettiin painottaa enemmän. Muutos tapahtui hitaasti ja talouteen sekä sosiaalipolitiikkaan liittyvät aiheet olivat vielä vahvasti esillä. (Pernaa 2009, 218–219.)

1990-luku

Uutisorganisaation tavoitteena oli 1980-luvulla reagoida tapahtumiin mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti. Uutisoinnissa tuli kiinnittää erityistä huomiota aiheiden tärkeyden rinnalla niiden kiinnostavuuteen. Kiinnostavuuden lisäksi painotettiin nopeaa sekä helppoa tiedonvälitystä tarkasti ymmärrettävässä muodossa (Pernaa 2009, 286–287).

Katsojat oppivat odottamaan Ylen televisiouutisten kertovan aina, jos jotain tapahtuu. Sähköinen media oli paperilehtiä nopeampi uutisväline, ja kansa luotti sen uutisointiin. Uutisten reagoitavuutta lisättiinkin ”kansainvälisen tilanteen vaatimusten mukaisesti”. Tämä tarkoitti ylimääräisiä uutislähetysjä, tapahtumia taustoittavia ajankohtaislähetysjä sekä lisää suoria lähetysjä. Vaikka reagoitavuutta pyrittiin lisäämään, aiheutti 1990-luvun alun Suomen taloustilanne ongelmia uutisten toiminnalle. (Pernaa 2009, 327.)

1990-lukua pidettiin onnistuneena vuosikymmenenä, jonka jälkeen voitiin ylpeänä astua uudelle milleniumille. Televisiouutisille vuosikymmen oli nopean tiedonvälityksen kulta-aikaa, jolloin television johtoasemaa ei vielä horjuttanut internet samalla tavoin kuin 2000-luvulla (Pernaa 2009, 343).

2000- luku

Kaikkien Ylen uutistoimitusten omat päivälisterit avattiin elokuussa 2001 jokaisen toimitusten nähtäviksi. Päivälisterien avaaminen oli suuri kulttuurinen muutos yhtiössä, jossa toimittajat olivat tehneet uutistyötä ennen kaikkea omassa välinejaon mukaisessa toimituksessaan. Listojen avaamisella ja omalla uutiskalenterilla aloitettiin koko yhtiötä palvelevan oman ja kaikkien toimitusten käytössä olevan uutishankinnan kehittäminen. (Pernaa 2009, 356.)

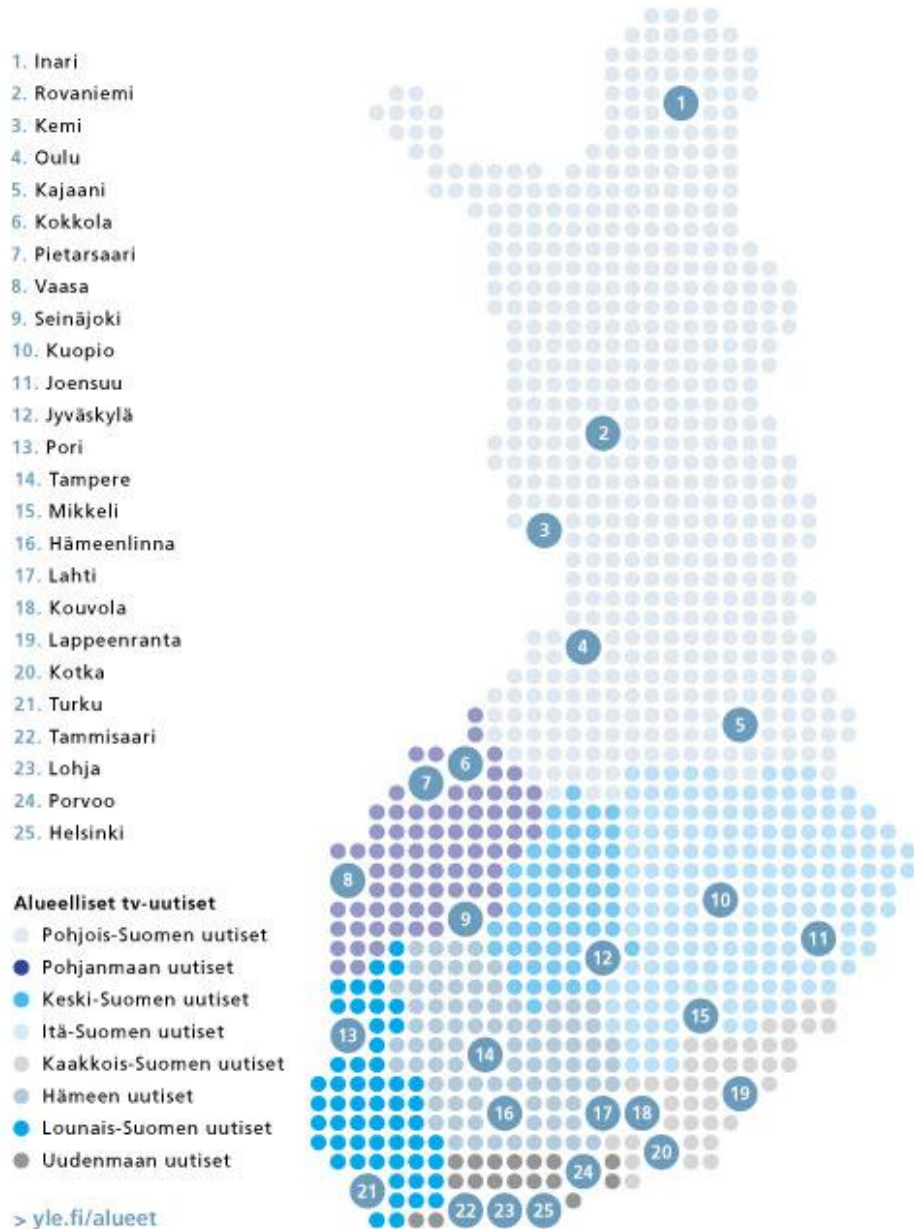
2000-luvulla televisiouutisointiin omat ongelmansa toi internet. Televisiouutisten kannalta julkistamisen nopeuden vaatimus on problemaattinen. Siinä missä televisio samana päivänä tietoa välittävänä mediana oli aikanaan vaikkapa vasta seuraavana päivänä asiasta kertovaan sanomalehteen verrattuna nopea, on siitä tullut internetiin verrattuna hidas väline. Internetin ajan logiikkaan sopii huonosti se, että uutisjuttua valmistellaan ja kehitellään ja se esitetään loppuun hiottuna ja lähes täydellisenä kokonaisuutena tiettyyn kellonaikaan uutistapahtuman omasta aikataulusta riippumatta. Nopeuden vaatimus näkyy esimerkiksi 2000-luvun ensimmäistä vuosikymmentä leimanneiden kriisiuutisten käsittelyssä. Television muuttuminen hitaaksi välineeksi huomataan nähtäessä sen olevan nopeimmillaan silloin, kun uutislähetyksessä voidaan esittää suoraa materiaalia keskeltä uutistapahtumaa. (Pernaa 2009, 396–397.)

2.2 Yle Oulun aluetoimitus

Aluetoimitusten tehtävä on kertoa oman alueensa asioita tarkemmin kuin valtakunnan uutisilla on siihen mahdollisuutta. Alueuutisilla halutaan saada myös eroa valtakunnan uutisiin.

Oulu on yksi Ylen maakuntatoimituksesta. Ylellä on toimituksia 25 paikkakunnalla Hangosta Utsjoelle. Alueellista ohjelmaa tehdään radioon, televisioon ja nettiin. Näin ihmiset saavat lukea omalta alueeltaan ajankohtaisia ja paikallisia uutisia. Paikallistoimitukset ja Ylen kotimaan toimitus tekevät jatkuvaa yhteistyötä, jotta koko maan tapahtumista syntyisi mahdollisimman kattava kuva. (YLE alueet 2011, hakupäivä 7.2.2012.)

Ensimmäinen alueellinen tv-ohjelmien tuotantopiste otettiin käyttöön Oulussa vuonna 1965 ja ensimmäinen suora televisiolähetys valtakunnan verkkoon tuli Oulusta vuonna 1967, kun Oulun televisiotoimittaja luki uutissähkeen tv-uutisiin. Näin Oulu aloitti ensimmäisenä maakuntana suorat uutislähetykset valtakunnan verkkoon. Alueelliset tv – uutiset eivät kuitenkaan saaneet tuulta alleen välittömästi, vaan raskaan ja kalliin alueellisen televisiotuotannon rakentaminen kesti maanlaajuisesti vielä vuosikymmeniä. (Jussila 2002, 11.) Alueellisten tv-uutisten aloittaminen varmistui vuonna 1999, kun hallintoneuvosto hyväksyi alueuutiskokeilun Keski-, Lounais- ja Pohjois-Suomessa. Alueellinen tv-uutistoiminta alkoi loppiaisenä 2000 (Jussila 2002, 12).

Kuva 1. Yleisradion aluetoimitukset (Yle alueet 2011, hakupäivä 7.2.2011)

Oulu on pohjoisin televisiolähetyskeskukseksi lähettävä toimitus. Pohjois-Suomen uutiset tulevat jokaisena arkipäivänä. Oulun toimituksen lisäksi sisältöä uutisiin tuottaa Kemin Yle Perämeri, Rovaniemen Yle Lappi, Kuusamon Yle Kuusamo, Inarin Yle Saame sekä Kajaanin Yle Kainuu. Oulun toimituksessa työskentelee yhteensä 28 henkilöä. Toimituksen työntekijöiden vaihtuvuus on ollut viimeisen kahden vuoden aikana suuri (Soile Suvanto 2012).

Pohjois-Suomen uutisten vuoden 1999 visio

Ennen Pohjois-Suomen uutisten alkamista, vuoden 1999 loppusyksystä, silloinen Yle Oulun tuottaja Erkki Rahkola ja Yle Oulun uutispäällikkö Soile Suvanto loivat vision tulevista Pohjois-Suomen uutisista. Kyseisen vision mukaisesti Pohjois-Suomen uutisten lähtökohtana oli tehdä ihmisläheisiä uutisia, joita myös ATVU 2011 -konsepti painottaa. (Suvanto 15.2.2012, sähköpostiviesti.) Näin ollen, muista alueista poiketen, Pohjois-Suomen uutisissa haluttiin heti lähetysten alkaessa vuonna 2000 korostaa tarinallisuutta, kuvallisuutta ja studiovieraita. ATVU 2011-konsepti korostaa hyvin paljon samoja asioita kuin alkuperäinen visio.

Suvannon ja Rahkolan tekemän Pohjois-Suomen uutisten vuoden 1999 vision mottona olivat asiallisuus ja ajan hermolla pysyminen. Pohjois-Suomen uutisissa tuli tehdä juttuja niistä asioista, jotka koskettavat Pohjoisen ihmistä oikeasti – juttuihin täytyi hakea oikeita ihmisiä. Uutisten tuli olla lähellä Pohjoisen ihmistä, eikä ainoastaan etäinen instituutio. Vision mukaan suoria haastatteluita tuli käyttää hyväksi ajankohtaisissa ja merkittävissä aiheissa. Haastateltava tai haastateltavat voitaisiin kutsua suoraan lähetykseen, jossa käsitellään esimerkiksi päivän uutisaihetta tai muutoin aluetta puhuttavaa aihetta. Kun kyseessä oli todella kiinnostava aihe, voitiin siitä näyttää ensin esimerkiksi insertti (lyhyt juttu, jossa aihetta voidaan esimerkiksi esitellä katsojalle) ja sen jälkeen suora haastattelu. (Rahkola, Suvanto 1999.)

Elävän kuvan käyttöä painotettiin, sillä Suvannon ja Rahkolan mukaan televisio-ohjelma ei toimisi ilman kuvaa ja varsinkaan ilman hyvää kuvaa. Jokaisella kuvalla tuli kuitenkin olla motiivi, eli syy, miksi juuri se on laitettu uutisjuttuun. Oikeita kuvauspaikkoja ja haastateltavia tuli etsiä, sillä infoista ja seminaareista ei Rahkolan ja Suvannon mielestä löydy kuvaushelmiä. Juttujen kuvituksen hoitamista ehdotettiin esimerkiksi tapausten avulla. Myös kuvissa tulisi näyttää oikeita ihmisiä, joita päälliköiden lisäksi jutun asia koskee. Päällikköä ei välttämättä tarvitse ottaa juttuun ollenkaan. (Rahkola, Suvanto 1999.)

Rahkolan ja Suvannon mukaan omista ideoista tuli tehdä toimituksen voimavara. Tämän toteuttamiseen taas tarvittaisiin ideapalavereita. Oman aiheen ei tarvitsisi olla iso skuuppi, vaan se voi olla esimerkiksi mielenkiintoinen ilmiö ajassa tai alueella liikkuva

aihe. Myös niin sanotut pehmeät aiheet käyvät Rahkolan ja Suvannon mielestä alueellisiin tv-uutisiin. (Rahkola, Suvanto 1999.)

Opinnäytetyötäni eteenpäin lukiessa voi huomata, kuinka – jopa yllättävän – paljon samoja elementtejä ATVU 2011-konsepti painottaa, kuin mitä yllä olevasta vuonna 1999 tehdystä Pohjois-Suomen uutisten visiosta löytyy. Kärjitetysti sanottuna uusi konsepti on lähestulkoon samanlainen, kuin vuonna 1999 luotu visio. Voisin jopa todeta, että ATVUn myötä Ylen kaikkien alueuutisten toivotaan seuraavan Pohjois-Suomen uutisten alkuperäistä visiota. Lukiessani Pohjois-Suomen uutisten alkuperäistä visiota, mieleeni tuli useassa kohdassa, onko vuoden 1999 visio toiminut ATVU 2011-konseptin innoittaja – tai sen tietynlaisena ”esi-isänä”.

3 UUTINEN ON FAKTA

Ihmiset tarvitsevat tietoa selviytyäkseen elämästä ja sen haasteista. Uutiset tarjoavat ihmisille uutta ja ajankohtaista tietoa, jonka avulla pysyä mukana maailman menossa. Marketta Rentolan mukaan uutisen keskeinen perustekijä on todenmukaisuus, se on ajankohtainen ja kertoo vain faktoja (Rentola 2010, 10).

Uutisen rakenteessa tärkein ja oleellisin asia kerrotaan ensin. Otsikossa paljastetaan, mikä on muuttunut, mikä on uutta tai mikä on uusi vaihe tapahtumakulussa. Uutinen vastaa kysymyksiin mitä, missä, milloin, kuka, miksi, miten. Uutisen alku vastaa kysymyksiin mitä, missä, milloin. Alun jälkeen uutisessa selvennetään kuka, miksi ja miten, jos nämä asiat ovat tiedossa. Rentolan mukaan media ei ole kehittänyt näitä kysymyksiä, vaan ne kumpuavat ihmisen luontaisesta uteliaisuudesta. Tärkeimmät asiat halutaan tietää ensin, vasta sen jälkeen kiinnostavat taustat. (Rentola 2010, 98.) Sama käytäntö toimii myös arkipäivän kommunikoinnissa. Jos jollakin on kiinnostava uutinen kerrottavana, haluaa siitä kuulla ensin tärkeimmän asian ja vasta sen jälkeen taustatiedot.

Rentola kirjoittaa uutisen perustuvan luotettavista lähteistä saatuihin tietoihin, se on lyhyt ja kertoo yhdestä asiasta kerrallaan. Rentolan mukaan uutisissa käytetään neutraalia yleiskieltä, eikä se ota kantaa, vaan pyrkii puolueettomuuteen. Uutisessa pyritään tuomaan esiin eri osapuolten näkökannat. (Rentola 2010, 107.) Uutisia on kuitenkin monenlaisia. Uutinen voi olla se, kun tasavallan presidentti tekee ensimmäisen maakuntamatkansa. Uutinen on kuitenkin myös se, kun norjanharmaahirvikoira Musti haukkuu itsensä pohjoismaiseksi valioksi. Yhteistä näille uutisille on se, että ne täyttävät yhden tai useampia uutisen kriteereistä. Toiset ovat kovia uutisia, kuten presidentin Savonmatka ja toiset pehmeitä, kuten Mustin menestys koirakisoissa. Tunnistamme ne uutisiksi, koska ne ovat ajankohtaisia, merkittäviä, tuoreita, läheisiä tai laajasti vaikuttavia. (Suhola, Turunen, Varis 2005, 28.)

Uutisten on täytynyt muuttua muotoaan viime vuosikymmenen aikana, varsinkin kilpailuun mukaan tulleen internet-uutisoinnin myötä. Uutisten tekijöiden paineet tuottaa uudenlaisia uutisia kiihtyvän kilpailun keskellä ovat kasvaneet huomattavasti. Rentolan mielestä uutisen muoto sai rauhassa pysyä perinteisenä niin kauan kuin uutisia saadaksesen piti istua paikoillaan joko sanomalehden, radiovastaanottimen tai television äärellä.

Mobiilit, kuten tietokoneet ja kännykät, muuttivat vanhan hyvän järjestelmän. Liikkuvuuden mukanaan tuoma muutos oli yllättävä. Lehtien, radion ja television hämmennys näkyy selvimmin entisen merkkituotteen, uutisen kohdalla. Mitä ihmettä toimitusten pitäisi tehdä, kun kaikki julkaistu on jo vanhaa, sillä uutiset ovat välittyneet jo verkossa ja kännyköillä. Perinteisellä medially on yhä merkityksensä, mutta se ei enää voi perustua uutisten nopeaan välittämiseen. (Rentola 2010, 105.)

Uutiskriteerit

Erilaiset mediat asettavat uutiskriteerinsä eri tavoin, sillä kaikki päivän uutiset eivät mahdu esimerkiksi alueuutisten illan tv-lähetykseen. Tämän takia juttuja priorisoidaan uutiskriteerien avulla. Näin päätös siitä, mitkä jutut päätyvät illan lähetykseen, helpottuu. (Suhola ym. 2005, 28.)

Vaikka nuorille naisille suunnatun Cosmopolitan-lehden mainoskirjeen mukaan oikean cosmo-naisen ei tarvitse hävetä sitä, että uutiset eivät häntä kiinnosta, lehti on täynnä uutisia. Seiskan lukijoille taas Matti Nykäsen aviohuolet ovat totisinta totta.

Kerran viikossa ilmestyvä paikallislehti ja maakunnan ykkönen asettavat aivan samalla tavalla kumpikin omat kriteerinsä, vaikka ne uutisoivat saman alueen tapahtumia. Monesti isommat mediat käsittelevät asioita pelkästään hallinnon näkökulmasta, kun pienemmät ja paikalliset mediat etsivät kansalaisten ajatuksia ja tuntemuksia. (Suhola ym. 2005, 28–29.) Juuri näin ATVU toivoo Yleisradion pienempien, alueellisten tv-uutisten toimitusten tekevän, eli nostavan oman alueensa asioita esille. Nämä asiat eivät usein pääse Ylen valtakunnanuutisten lähetyksiin.

Ajankohtaisuus lienee uutiskriteereistä selvin, joskin uutisen käsittelytapa vaihtelee monesti esimerkiksi sen mukaan, ilmestyykö esimerkiksi lehti päivittäin vai harvemmin. Vaikuttavuus on myös selvä asia. Kun sokeritehtaan välivarasto palaa parhaaseen marjastusaikaan, tapahtuman vaikutukset tuntuvat jokaisessa suomalaisessa perheessä, tai kun Kölivuorten sateet jäävät poikkeuksellisen pieniksi, Norjan voimalat kärsivät vesipulasta ja sähkön hinta Suomessa nousee. Myös merkilliset ilmiöt täyttävät uutisen kriteerit. Kun kainuulainen Lions-klubi käy rakentamassa portaat vuokkiniemeläistaloon,

tapahtuma ei ole kovin ajankohtainen tai merkittävä, mutta sen verran merkillinen ilmiö, että se ylittää uutiskynnyksen ainakin hiljaisemmasta alkuviikosta. Kolariuutiset ovat esimerkki joka päivä liikenteessä liikkuvaa ihmistä läheisesti koskettavista tapahtumista. Ihmisten uteliaisuutta puolestaan ruokkivat kertomukset siitä, mitä luvattoman aseiden kotoon sekavassa mielentilassa laukaisseiden kansanedustajien elämään kuuluu. Edellä mainitut uutiskriteerit ovat mielessään jokaisella toimittajalla, riippumatta siitä, millaisesta aiheesta he tekevät uutista. Uutiskriteerejä - jotka eivät toki ole ainoat tiedotusopissa tunnetut, mutta tärkeimmät - ovat: ajankohtaisuus, paikallisuus, laajuus, merkittävyys, voimakkuus ja harvinaisuus. (Suhola ym. 2005, 29–30.)

Amerikkalainen Media College listaa internet-sivuillaan mielestään tärkeimmät uutiskriteerit, jotka poikkeavat hieman Suholan, Turusen ja Variksen kriteereistä. Media Collegien mukaan tärkeimmät kriteerit ovat uutisen ajankohtaisuus, merkittävyys, maantieteellinen läheisyys, uutisen ”päähenkilön” julkisuus ja ihmisläheisyys. (Media College 2012, hakupäivä 13.3.2012.) Jokainen media päättää kuitenkin lopulta itse, mihin tärkeysjärjestykseen se uutiskriteerinsä listaa. Riippuu median katselija tai lukijakunnasta ja siitä, millaisia uutisia nämä haluavat vastaanottaa, millaisia uutisia se julkaisee. Lopulta työnjohto tai uutispäälliköt päättävät, mitkä uutiset julkaistaan.

Uutiskynnys

Vaikka juttu täyttäisi uutiskriteerit, se ei välttämättä pääse julkaisuun, jos sen päivän uutiskynnys on korkea. Uutiskynnys asettuu muun muassa sen mukaan, miten vilkas uutispäivä on. Esimerkiksi kesäisin tai alkuviikosta kärsitään monesti juttupulasta, jolloin uutiskynnys laskee. Tiukkoina päivinä toimituksen työnjohto (Yle Oulun toimituksessa uutispäälliköt) on se portinvahti, joka ratkaisee, julkaistaanko jokin juttu, vai meneekö joku toinen uutinen sen edelle. (Suhola ym. 2005, 33–34.)

Toimituksessa kilpaillaan usein oman jutun tilasta esimerkiksi illan lähetyksessä – tai ylipäätään oman jutun elintilasta. Usein jutuille määrätään ennalta jokin tietty pituus, josta ei jousteta, vaan jutun on oltava sen mittainen. (Suhola ym. 2005, 35.) ATVU 2011-konseptin myötä uudenlaiset juttutyypit ovat saaneet mahdollisuuden päästä illan

lähetykseen. Jutun täytyy ylittää uutiskynnys, mutta sen ei tarvitse enää olla ”perusuutinen”, vaan esimerkiksi erilaiset ilmiöjutut ovat saaneet enemmän tilaa lähetyksissä.

4 ATVU-KONSEPTI 2011 YLE OULUN TOIMITUKSESSA JA POHJOIS-SUOMEN UUTISLÄHETYKSESSÄ

ATVUn, eli Ylen alueellisten tv-uutisten uudistuksen avulla halutaan saada tuotua eroa Ylen valtakunnan uutisiin ja aluetoimitusten tuottamiin alueuutisiin. Erityishuomiota lähetyksissä halutaan kiinnittää juontajien esiintymiseen, pukeutumiseen ja puhetyyliin, studioihin ja valaistukseen. Niiden ei pitäisi matkia valtakunnan uutisten muottia. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

ATVU 2011 -konseptin työryhmään kuului Yleisradion työntekijöitä ympäri Suomea; Johanna Raatikainen, Maaria Grönfors, Antti Pylväs, Outi Parikka, Jukka Koski, Simo Kymäläinen, Petri Kosonen ja ryhmän puheenjohtaja Marita Porrassalmi. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

ATVU 2011 oli tarkoitus saada sulautumaan aluetoimitusten toimintaan helmikuussa 2011. ATVU 2011-konseptin myötä alueuutisten visuaalinen ilme ja uutisten kerrontatapa uudistuivat (ainakin paperilla). ATVUn tunnistettaviksi piirteiksi listattiin tapahtumien keskelle ja ihmisten lähelle meneminen, ihmisten tunteiden ja mielipiteiden mukaan ottaminen, asioiden tai uutisten merkittävyyden näyttäminen ihmisille, oman alueen näkökulmien esiin nostaminen (”Suomi on elävä maa”) ja tiedon hakeminen muiden välineiden ja sosiaalisen median avulla. Yksi uusista iskulauseista on ”meidän telkkari kertoo meidän tarinoita”, eli jokaisen alueen omat alueuutiset kertovat nimenomaan paikallisia asioita, eivätkä joskus kaukaisiksikin jääviä valtakunnan tai ulkomaan uutisia. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

ATVUn työryhmän mukaan suuret uutiset tarvitsevat vierelleen pieniä tarinoita, uutisille täytyy hakea kasvot ja ihmisen täytyy olla keskiössä, asiat täytyy avata keskustelulle ja uskaltaa nostaa esille vaikeita asioita, uutisten tulee olla ja tulla lähelle ja ilmaisultaan raikas ja rohkea lähetys hyödyntää avoimesti kaikkia medioita. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Vuoden 2011 ATVU-konseptissa muuttujiksi pilkottiin alueuutisten näkökulma, rakenne, jutut, sähkeet, juontajan työskentely, kuvaus ja äänet, grafiikka ja studio (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011).

ATVUn myötä myös johtamismallia haluttiin uudistaa. Vastuun lähetyksistä tulee olla selkeästi yhdessä paikassa, eli lähettävällä paikkakunnalla. Esimerkiksi Yle Oulun toimitus on päävastuussa Pohjois-Suomen uutisista. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Tosin Pohjois-Suomen uutisissa on tehty alusta alkaen niin, että lähetyksestä koskevat lopulliset päätökset tulivat Oulusta (Soile Suvanto, 2012). Oulun uutispäälliköt tekevät tiivistä yhteistyötä Yle Perämeren, Yle Lapin, Yle Saamen, Yle Kainuun ja Yle Kuusamon kanssa, mutta päävastuun lähetyksestä tulee lopulta olla Oulussa. Rinnakkaispaikkakuntien tulee osallistua suunnitteluun ja juttujen tekoon, mutta he tekevät sisältöjä myös lähettävän paikkakunnan tilauksesta. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Vastuun siirtyminen lähettävälle paikkakunnalle aiheutti terminä hämmennystä Yle Oulun toimittajissa. Osa ei kyennyt vastaamaan kysymykseen tietämättömänä asiasta ja osa taas ei kokenut muutosta tapahtuneen ollenkaan, koska vastuu lähetyksestä oli ollut heidän mielestään jo aiemmin Oulussa. Yksi haastateltavista myös kritisoi muutoksen vähäisyyttä.

”Vastuuta ei ole siirtynyt riittävästi. Rinnakkaispaikkakuntien toimitusten pitäisi käydä enemmän vuoropuhelua lähettävän paikkakunnan kanssa. Pitäisi tiedostaa että me teemme tv-ohjelmaa ja käydä keskustelua siitä, miten me toteuttaisimme aiheet tarkoituksenmukaisesti niin, että ne antaisivat katsojalle eniten.” (Haastateltava 1, 2011.)

”En näe että vastuu olisi muuttunut, sillä se oli iso jo ennen ATVU -uudistusta.” (Haastateltava 2, 2011.)

Pieniä parannuksiakin huomattiin, esimerkiksi Yle Oulun uutispäälliköt pitävät nykyisin muiden alueensa toimitusten kanssa kaksi puhelinpalaveria päivässä, kun ennen niitä pidettiin vain kerran. Oulussa ei kuitenkaan haluttu lähteä toisten paikkakuntien lapsenvahdiksi. Toivomus on, että muiden paikkakuntien uutispäälliköt olisivat aktiivisia ja kertoisivat, jos heidän alueellaan tapahtuu jotain niin merkittävää, että se täytyy saada illan uutislähetykseen.

ATVU 2011:sta missio on tarjota Suomesta mahdollisimman monipuolinen kuva ja edistää monimuotoisen suomalaisuuden ymmärtämistä. Välittää tietoa ja tunnetta asiakkaan elämänpiiristä, jotta yhteisön elämä parantuisi ja haastaa suomalaiset osallistumaan ja ottamaan kantaa. Uutisoida läheltä koko maan kattavasti ja nostaa tarvittaessa paikalliset asiat valtakunnallisiksi. Visioksi ATVUssa luokiteltiin uutis-, urheilu ja aluejourna-

lismien ykkösenä oleminen radiossa, televisiossa ja netissä. ATVUn arvoihin kuuluvat suomalaisuus, luotettavuus, riippumattomuus, monipuolisuus ja ihmisen arvostaminen. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Yle Oulun toimituksessa työskentelevä mediatoimittaja, ATVU-työryhmän jäsen Antti Pylväs kertoo ATVU 2011-konseptin synnystä seuraavaa:

”Katsoimme työryhmän kanssa erään Ylen aluetoimituksen tekemän uutislähetysten ja pohdimme yhdessä miten siinä käsitellyt aiheet olisi voinut kertoa mielenkiintoisemmin. Huomasimme uutisten olevan melko lailla virkamiespainotteisia, joten aloimme miettiä, miten niistä voisi saada katsojalle mielenkiintoisempia. Halusimme, että katsojat voisivat samaistua aiheeseen ja huomata, miten se vaikuttaa heidän elämäänsä.” (Antti Pylväs, 2011.)

ATVU 2011-konseptin suunnittelua varten kerättiin myös katsojien mielipiteitä alueuutisista. Lopputulos oli se, että katsojat pitävät Ylen alueuutisia pidettiin hellyyttävänä ja kotikutoisina. Uutta ATVUa lähdettiin rakentamaan Antti Pylvään mukaan katsojien mielikuvan mukaisesti.

”Jos tämä on katsojien mielikuva, niin lähdemme tulevaisuudessa toteuttamaan sen parhaita puolia. Emme niinkään halua tehdä kotikutoisia uutisia, kuin olla entistä lähempänä katsojien arkitodellisuutta. Pyrkimyksemme on ideoida miten saamme esitettyä, miten tavallinen ihminen kohtaa erilaiset päätökset elämässään ja miten se vaikuttaa hänen elämäänsä.” (Antti Pylväs, 2011.)

4.1 Tarinalliset uutiset

ATVUn myötä valtaosa tv-jutuista tulisi rakentaa tarinan muotoon. Eli uutinen kerrotaan perinteisiä tarinankerrontakeinoja hyväksi käyttäen. Ylessä toivottiin uutisten erottuvan muiden kanavien uutisista juuri tällä tarinankerrontatavalla. Samalla uutisten toivottiin muuttuvan ihmissläheisemmiksi (lämpimästi ja lähelle ihmistä, kuten katsojat ovat toivoneet). ATVUn työryhmän mukaan tarina auttaa katsojaa ymmärtämään ja omaksumaan aiheen helpommin sekä tuo aiheen lähelle ihmisen omaa elämää. Hyvä tarina herättää katsojan kiinnostuksen aiheeseen. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Marketta Rentolan mukaan tämän hetken muodikkain kerronnan muoto onkin ikivanha tarina. Tätä hän perustelee sillä, että alun perin tarina on ollut suullista perinnettä. Se on opettanut ja auttanut muistamaan yleisölle tärkeitä asioita. Tarinoimalla on siirretty eteenpäin yhteisiä arvoja ja uskomuksia. Nykyään tarinaa käytetään myynnin edistämiseen, viholliskuvan muokkaamiseen, ideologian luomiseen tai identiteetin vahvistamiseen. Rentola pohtii kirjassaan, miksi vanha, yksinkertainen rakenne kiehtoo juuri nyt? (Rentola 2010, 144.)

Rentolalta löytyy myös perustelu tarinan kiinnostavuudelle: tarinallisen uutisen vastaanottaja ei tarvitse ennakkotietoja ja yleissivistystä. Riittää, että hän kuuntelee tarinaa. Siinä on järjestystä, ajatusta, määrätietoinen ote, halu sanoa jotakin jostakin eikä turhia sivuseikkoja. Lukija, katsoja tai kuulija tuntee itsensä älykkääksi, koska pysyy koko ajan juonessa mukana. Jos tarinan muotoon rakennettu uutinen on tehty hyvin ja se vie väistämättä kuulijaa kohti oikeaa johtopäätöstä, vastaanottaja kokee lisäksi oivalluksen. (Rentola 2010, 126–127.) Myös tällaista katsojan omaa oivallusta tulisi ATVUn mukaan hakea Ylen alueuutisissa. Mielestäni ymmärrettävyys helpottuikin huomattavasti tarinan myötä. Tarina täytyy kuljettaa eteenpäin kronologisessa järjestyksessä, eikä juttu voi pomppia (joskus hyvinkin sekavasti) virkamiehien kommentista toiseen. Itse ainakin uskon tarinan käyttämisen olevan erittäin hyvä asia uutisjuttujen ymmärrettävyyden kannalta.

Rentola pohtii kirjassaan, onko journalismi henkilöitynyt liikaa ja miksei asioista kerrota sellaisinaan, vaan joka paikkaan tungetaan puhuvia päitä ja ihmiskohtaloita? Henkilöt ovat kuitenkin olleet aina kiinnostavia aiheita. Ennen kirjoitettua sanaa ihmisistä tehtiin lauluja. Kuvattiin sankareita ja seikkailijoita, sotureita ja onnettomaan rakkauteen menestyneitä neitoja. Pyhimystarut, legendat ja kronikat kuvailivat ihmisten vaiheita. Elämään jääneisiin nimiin liittyy merkityksiä, joista voi ottaa oppia ja saada ideoita. Niitä voi myös rinnastaa nykyaikaan. Laman aikana joku vakavissaan esitti, että pitäisi luoda Robin Hood – talousteoria. (Rentola 2010, 143.)

Juoruilu ei ole vähentynyt maailmasta, vaan ihmiset kuuntelevat huhuja ja puhuvat toisista ihmisistä samalla tavalla kuin ennen (Rentola 2010, 143). Rentolan arvion mukaan ihmiset ovat kiinnostuneet toisista ihmisistä, kaltaisistamme ja ihmisen kautta kertominen helpottaa asian ymmärtämistä (Rentola 2010, 144). Minusta Rentolan arvio on hy-

vin looginen. Juorut kulkevat pitkin pitäjiä ja todella monet nauttivat päästessään keskustelemaan toisten ihmisten asioista. Joten miksei sama asia pitäisi myös tv-uutisissa? Jos juorut toisista ihmisistä kiinnostavat, mikseivät toisista, samanlaisista niin sanotuista tavallisista ihmisistä tehdyt uutiset – jotka saattavat koskea myös katsojaa itseään – kiinnostaisi?

Uutispäällikkö Ralf Friberg teki 1960-luvun loppupuolella useita muutoksia Ylen tv-uutisiin. Yksi Fribergin tavoitteista oli muuttaa varsin vakava ja kuivakkakin uutislähetys uudenlaiseksi uutisshow'ksi, jossa olisi draamaa, eli ”kertomisen iloa ja kertomisen surua”. Friberg halusi juttuihin elämän makua – ”kertomisen dynamiikkaa ja draamaa”- ja käytti esimerkkinä tulipaloa, jota käsittelevästä uutisesta pitäisi noen, savun ja melun välittyä kotisohvalle asti. (Pernaa 2009, 72.) Eli pyrkimystä tarinallisuuteen on ollut jo Yleisradion televisiouutisten varhaisista ajoista lähtien – vaihtelevalla menestyksellä.

Välillä tarinallisuus ja dramatiikka ovat hukkuneet vakavuuden (ja ehkä jopa kuivakkuuden) vallatessa alaa uutislähetyksestä. Tarinallisuuden katoamisen ja ilmaantumisen on huomannut myös yksi Yle Oulussa haastattemistani toimittajista. Hän totesi, että hänestä vuonna 2003 Yle Oulun tekemissä Pohjois-Suomen uutisissa tarinallisuus ja ihmisläheisyys on toteutettu huomattavasti selkeämmin ja paremmin, kuin viime vuosien Pohjois-Suomen uutislähetyksissä. Tämä ei sinänsä ihmetytä minua, sillä Rahkolan ja Suvannon vuonna 1999 tekemä visio Pohjois-Suomen uutisista korosti hyvin paljon samoja elementtejä (esimerkiksi tarinallisuudesta), kuin ATVU 2011-konsepti. Jossain vaiheessa alkuperäinen visio on kuitenkin ilmeisesti unohdettu ja nyt ATVU koettaa saada alueuutisiin jälleen samanlaista potkua.

ATVUn ohjeistuksen mukaan tarinallinen juttu toteutetaan silloin kun aiheelle on löydettävissä päähenkilö ja hyvä kuvakerronta. Tarinalle on myös oltava lähtökohta: ristiriita, ongelma, haaste tai mahdollisuus. Tarinalla on alku, keskikohta ja loppu. Kerronnan tulee olla suoraviivaista, johdonmukaista sekä kronologista. Tarinan sisältö on yhtenäinen kokonaisuus, vailla epäloogisuuksia tai kerronnan katkoksia. Tarinallista juttua koostaessa alku ja loppu ovat yleensä helpoimmat kohdat tarinan rakentajalle, mutta keskikohdassa juoksumies yleensä tyssää tai menettää tehonsa. Tarinan kuljetusta voi ylläpitää käyttämällä kuvituskuvan ääninostoa (esimerkiksi miljöön ääniä) satasten

(haastateltavan kommentti) ja spiikkien (toimittajan kommentti) välissä. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Tarinan alku sysää toiminnan liikkeelle ja vangitsee katsojan mielenkiinnon. Alussa esitellään tarinalle keskeiset henkilöt ja olosuhteet. Aloituskuvalla on suuri merkitys katsojan mielenkiinnon herättäjänä. Aloituskuva kehoitetaan valitsemaan erityisellä huolellisuudella. Keskikohta kuljettaa tarinaa ja sisältää yleensä käänteen tai esittelee ristiriidan. Tarinan loppu on tapahtumien johdonmukainen seuraus – mutta ei kuitenkaan välttämättä tapahtumien päätös. Eli uutinen itsessään ei välttämättä saa päätöstään, sillä esimerkiksi jutussa käsiteltävä asia ei välttämättä ole vielä ratkennut, mutta jutun sisällä tarinalle täytyy saada lopetus. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Tarinalliset jutut rakentuvat yleensä erilaisten uusien ilmiöiden, eli ilmiöjuttujen kautta. Nimike ”ilmiöjuttu” tarkoittaa aihetta, josta ei ole vielä tehty tutkimusta ja joka on niin uusi, ettei siihen edes löydy asiantuntijaa kommentoimaan. Yleensä ilmiöjuttu lähtee liikkeelle jostakin havainnosta. Rentola käyttää esimerkkinä havaintoa uudesta ilmiöstä lasten syntymäpäivillä: ”Lapseni sai kutsukortin kaverinsa synttäreille, ja lahjaksi toivottiin rahaa”, äititoimittaja kertoi tyrmistyneenä. Joku toinenkin oli kuullut, että krääsän sijaan vanhemmat olivat ehdottaneet euroja lahjaksi. Osa keskustelijoista kannatti käytäntöä ja osa vastusti. Kyseessä oli selvästi ilmiöjutun aihe. (Rentola 2010, 183.)

Ilmiö on enemmän kuin muotioikku, sillä se kertoo esimerkiksi muutoksesta käytöstoissa tai kulutustottumuksissa ja näyttää ihmissuhteissa tapahtuvan vallansiirron tai julkiseen tilaan tulleen uuden toiminnan. (Rentola 2010, 183.) Maailma muuttuu, mutta ilmiössä se näkyy ensimmäisenä. Useimmiten ilmiö heijastelee sitä, mikä kohta muuttuu arkitodellisuudeksi. Muutosta ei välttämättä huomata heti. Ihmiset vain luopuvat jostakin ja ottavat käyttöön jotakin uutta. Muutoksia tarkkailemalla pääsee ilmiön jäljille. Ilmiöjuttu saa olla hauska ja kevyt, eikä maailmanlopun ennuste. Joskus ilmiö voi olla myös huolestuttava. Ilmiöjutun tarkoitus on käynnistää keskustelu. Ilmiöjuttu auttaa sopeutumaan tai omaksumaan uutta. (Rentola 2010, 184–185.)

Tehdessäni harjoitteluni aikana Yle Oulussa uutisia Pohjois-Suomen uutislähetystykseen, uutispäälliköt kyllä katsoivat tarkkaan, aloitettiin juttu mielenkiintoisella kuvalla, joka houkuttelisi katsojat seuraamaan luvassa olevaa tarinaa. Yle Oulun uutispäälliköt

olivat mielestäni myös ottaneet hyvin onkeensa sen, että tarina ei saa lysähtää keskivaiheessa, vaan sen tulee olla yhtä mielenkiintoisen kuin alun ja lopun. Myös loput olivat uutispäälliköille tärkeitä ja he halusivatkin niiden olevan selkeitä.

Yle Oulussa haastattelemieni toimittajien mielipiteet uutisten tarinallisuudesta vaihtelevat. Kaikki tiedostivat ATVUn tavoitteen tehdä tarinallisempia juttuja, mutta heidän mielestään muutos oli vasta alkutekijöissään ja hieman tahmea toteuttaa. Virkamiehistä ja ”puhuvista päistä” eroon pääseminen koettiin vaikeaksi, kun oli totuttu niin sanottuun helpoimpaan tapaan, eli asiantuntijan haastatteluun. Nyt täytyisikin lähteä hakemaan ruohonjuuritasolta sitä ”tavallista” ihmistä, jonka kautta juttu esittää. Haastatteluista kävi kuitenkin ilmi, että suhtautuminen tarinoita kohtaan on alkujärkytyksen jälkeen muuttunut positiivisempaan suuntaan. Alussa Yle Oulun toimituksen uutisihmisiä oli hirvittänyt ajatus ”tarinoista uutisissa”. Toimituksen sisäisen jalostamisen jälkeen tarinoiden tarkoitus kuitenkin avautui tarkemmin, eikä tarinallisuutta karsasteta enää. Toisaalta termi tarina aiheutti edelleen hieman päänvaivaa uutistoimittajille.

”Pyrkimys on ehdottomasti hyvään. Olen aika tiukkapipoinen uutisfriikki, enkä tykännyt ensin tarinallisuudesta, mutta tarinat ovatkin tuoneet parhaimmillaan juttuihin sitä että olemme päässeet lähemmäs ihmisiä ja aiheita. Tarinat voi käsittää hirvittävän väärin jos haluaa ajatella tyyliin tarinoita uutisissa, hohhoijaa. Tarinoilla kuitenkin haetaan mielestäni sitä, ettei juosta kahden tai kolmen haastateltavan perässä, joista kaikki ehtivät sanoa vähän jotain. Nyt etsitään sitä tyyppiä joka osaa sanoa enemmän, hyviä tyyppejä, ei juosta virkamiesten ja puhuvien päiden perässä. Mutta tällaisen toteuttaminen ei ole helppoa. Kuka määrittelee mikä on tarina, miten tulkitaan puhdas tarina, näitä joutuu miettimään paljon.” (Haastateltava 5, 2011.)

Kaikki olivat sitä mieltä, että yritystä tarinallisuuteen löytyy, mutta kyseisiä juttuja saisi olla lähetyksissä enemmänkin ja pitivät ideaa tarinallisemmista uutisista hyvänä sekä oikeana keinona päästä lähemmäs ihmisiä. Tällä hetkellä tarinallisia juttuja uskottiin olevan Pohjois-Suomen uutislähetysissä mukana noin kerran viikossa. Osan mielestä kuitenkin alkuinnostuksen jälkeen toimituksessa oli palattu entisiin käytäntöihin takaisin.

”Tarinoita on tehty vaihtelevasti. Tavoitehan oli että muutos olisi isompi, mutta aikalailla alkuinnostuksen jälkeen palattiin perinteiseen uutiskerontaan. Tarinallisuutta tarvittaisiin lisää, mutta eivät isot laivat käänny

äkkiä. Suunta on oikeaan päin, mutta tämä vaatii työnjohdolta suuria ja jäməköitä linjavetoja.” (Haastateltava 2, 2011.)

Osa haastateltavista koki, että varsinkin uudistuksen alussa heitä pyydettiin tekemään uutisjutut tarinan muotoon vaikka väkisin.

”Alussa tarinallisuuteen kiinnitettiin huomiota, joka lähetykseen haluttiin tarinaa liiankin paljon. Nyt tilanne on tasoittunut. Ajatus on ihan kaunis. Olisi hyvä ettei yritettäisi liikaa, tarinat pitäisi saada lähetykseen mukaan näitisti. Että vanhaa tapaa ei keikautettaisi liikaa.” (Haastateltava 4, 2011.)

Kaikkia uutisjuttuja ei kuitenkaan ATVUn mukaan toivottu väännettävän väkisin tarinan muotoon, sillä se ei aina ole edes mahdollista. ATVU–työryhmä kehottikin pohtimaan jutun kerrontapaa jo sitä valmistaessa (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011). Luultavasti yksi iso osatekijä siihen, että juttujen tarinalliseksi muovaaminen koettiin jopa pakkopullaksi, ovat toimittajien vanhat tavat, joihin he ovat tottuneet ja joihin haastateltava 2 viittasikin kommentillaan isojen laivojen kääntymisestä. Aiemmin, kun juttuja on lähdetty työstämään eteenpäin, on ollut suhteellisen helppoa vain etsiä jutussa käsiteltävän aiheen asiantuntija, virkamies. Nyt kaiken muun kiireen ohessa juttuihin täytyisi lähteä metsästäämään tavallinen tallaja esimerkkitapaukseksi. Tällainen muutos saatetaan kokea turhaksi sekä turhauttavaksi, vaikka sen samaan aikaan tiedostetaan olevan suunta parempaan päin.

Tarinallisuuden lisäksi jutuissa tuli ATVU 2011-konseptin mukaan nostaa esille vaikeita asioita ja liikkua ihmistä lähemmäs myös tunnetasolla. Aihe jakoi haastateltavien mielipiteet laidasta laitaan: osan mielestä kumpaankaan uudistukseen ei ollut kiinnitetty huomiota millään tavalla, toisten mielestä aihevalintoja oli muutettu hieman kyseisen uudistuksen hengen mukaiseksi ja osa taas oli sitä mieltä, että uudistusta oli toteutettu onnistuneesti. Uudistuksen tarpeellisuuden kaikki kuitenkin myönsivät.

”Kyllä aihevalinnat ovat pikkuisen muuttuneet. Olemme menneet ruohonjuuritasolle täältä mahtavasta tornistamme, tavallisten ihmisten arkeen. Suunta on oikea.” (Haastateltava 2, 2011.)

”Ei ole nostettu, eikä olla sen lähempänä ihmistä kuin aikaisemminkaan. Pitkä matka on kuljettavana. Jos katsoo vuoden 2003 lähetyksiä, niin sil-

loin huomattavasti lähempänä. Niissä lähetyksissä on paljon sitä mihin uudistuksessa pyrittiin.” (Haastateltava 1, 2011.)

Mielestäni Haastateltava 2:n viittaus ”mahtavasta tornista” laskeutumiseen kuvaa hyvin ATVUn henkeä. Toimittajat tekevät juttuja ihmisiä varten, joten niiden esittäminen sellaisessa muodossa, jonka kaikki ymmärtävät, tuo ne lähemmäs ihmisiä.

Antti-Pekka Pietilä kirjoittaa Uutisista viihdettä, viihteestä uutisia -kirjassaan, että nykyään uutisteollisuus pyrkii sitomaan asiakkaansa viihtymisen ja ajankäytön kautta. Taustalla on yleisön odotusten, kulutus- ja ostotottumusten muutos, joka on määritellyt uudelleen sisällön tärkeyden. Kun kiinnostavuus ratkaisee yleisön valinnat, kysyntäve托inen uutisteollisuus sopeutuu markkinoihin ja tuottaa kaupaksi menevää sisältöä. (Pietilä 2007, 244.) Tässä suhteessa ATVU ja Pietilä ovat samoilla linjoilla. ATVUssa tiedostetaan, että helpommin ymmärrettävät, ihmisläheisemmät ja tarinallisemmat jutut ovat juuri niitä, jotka menevät kaupaksi ja kiinnostavat ihmisiä. Siksi niitä kannustetaan tekemään enemmän.

Pietilän mukaan uutisteollisuus noudattaa liiketalouden lakeja ja pyrkii tyydyttämään omistajiensa tuotto-odotukset. Aikaisempaan toimintatapaan verrattuna sisältöjen yhteiskunnallinen merkittävyys ja vaikuttavuus ovat painuneet taka-alalle. Uutisteollisuus ei ole tässä mielessä enää joukkotiedotusta, jonka keskeisinä tavoitteina on yleisönsä tietämyksen, asioiden keskinäisten suhteiden ja kokonaisuuksien ymmärtäminen. Eli tiivistettynä Pietilä tarkoittaa, että uutisteollisuus tavoittelee pikemminkin yleisönsä viihdyttämistä, myötäelämistä ja tajunnan täyttämistä kuin maailman selittämistä. (Pietilä 2007, 244.) Pietilä toteaa myös, että ilman draamaa medialla ei olisi yleisöä ja draama luo riippuvuutta kuin nikotiini tupakassa. Draaman seurassa viihdytään pitkiäkin aikoja ja siitä vieroittuminen on vaikeaa. (Pietilä 2007, 72.) Useat vakavamman uutisjournalismin edustajina esiintyneet aamulehdet ja television uutislähetykset ovat omaksuneet iltapäivälehtien tapoja (tarinallisuudellaan ja draamallaan) sitä mukaa kuin niiden oma kilpailuasema on heikentynyt. Pysyäkseen mukana tiukassa uutiskilpailussa, Yleisradi on onkin täytynyt myös sopeutua uudenlaiseen uutisteollisuuteen, johon viihde ja tarinallisuus kuuluvat vahvasti. Mikäli toimittajat noudattavat ATVUn ohjeistuksia koskien juttujen tekemistä, uskon että alueellisille tv-uutisille löytyy vielä paljon kiinnostuneita katsojia.

Tarinallisuus juttujen leikkauksessa

ATVU 2011-konseptissa painotetaan, että tästä edespäin juttujen sisältöä pitää miettiä entistä tarkemmin. Katsoja ei jää tarinaa seuratessaan miettimään sitä, mikä on jätetty pois. Toimittajan on syytä tutkia jutun kuvamateriaali läpi ennen käsikirjoituksen tekemistä. Myös tekstin muokkaaminen kuvaan istuvaksi on huomattavasti helpompaa, kuin jo kuvatun kuvan muuttaminen tekstiin sopivaksi. Tarina tulisi ATVUn mukaan hahmotella valmiiksi editissä (editissä toimittaja tai kuvaaja leikkaa jutut) ja spiikit kirjoittaa niin, että ne etenevät käsi kädessä kuvan kanssa. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) ATVUssa korostetaan, että juttujen ei tarvitse noudattaa orjallisesti tiettyjä kestoja, vaan ne voivat olla pituudeltaan lähes minkä mittaisia tahansa. Tämä mahdollistaa luovan ajattelun jutun ennakkosuunnittelua tehdessä. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

”Meille on tullut tällöinen ”juttunen” käyttöön käsitteenä. Siihen kuuluu kaksi haastateltavan kommenttia ja niiden väliin toimittajan spiikki. ”Juttunen” on kestoltaan noin minuutin. ATVUn myötä meille on paukuttettu koko ajan että kesto voi olla mitä vaan yhden ja kahden minuutin välillä ja jos juttu kantaa yli kahden minuutin niin antaa mennä. Hirveästi on painotettu sitä että juttujen ei tarvitse, eivätkä ne saakaan olla samantamaisia.” (Haastateltava 5, 2011.)

Jutun varrella suosittelaa tuotavaksi esille päähenkilön reaktioita: ilmeitä, eleitä ja ääninostoja. Haastatteluja ei tule myöskään tulla peittää turhilla kuvilla, vaan antaa haastateltavan puhua kasvoillaan. Jos haastattelu on hyvä, sitä jaksaa katsoa pidempäänkin. Jos ei jaksaa, silloin haastattelu on huono, eikä sitä pidä käyttää lainkaan. Juttuja ei myöskään suositella tiivistettäväksi leikkaamalla pois haastateltavan hengitys- ja miettimistaukoja. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Kun itse leikkasin juttua Pohjois-Suomen uutisiin ja se oli liian pitkä, minulle sanottiin, että turhat tauot (varsinkin hengitystauot) voi leikata pois, jolloin juttu lyhenee. Enkä voi sanoa jutun kärsineen suunnattomasti luontevuudeltaan sen vuoksi, että hengitystaukoja poistettiin. Ymmärrän, että jos ollaan rakentamassa tarinaa, voi turha kiire ja luonnottomuus pilata tarinallisuuden tuntua, mutta minusta jokaisella juttua leikkaavalla toimittajalla on, tai ainakin pitäisi olla sen verran silmää, että hän näkee, tekeekö taukojen leikkaaminen jutulle suurta hallaa. Ymmärrän siis ATVUn idean siitä, että jokaiselle ihmiselle luonnolliset tauot olisi hyvä jättää paikalleen, sillä meistä ei kukaan, varsinkin haastattelutilanteessa, kykene puhumaan nopeasti ja ilman miettimistaukoja (tai

etenkään hengittämättä). Jos juttu on hyvä, eikä toimittajan omista spiikeistä, tai haastateltavien kommentteista voi enää leikata mitään pois, mutta jutun kestoa pitäisi lyhentää, olen sitä mieltä, että miettimistauoista on pakko karsia.

4.2 Ennakkosuunnittelun tärkeys

Jutut ovat lähetyksen lippulaivoja – niihin kannattaa panostaa. Näin ATVUn työryhmä aloittaa pohjustuksen ennakkosuunnittelun tärkeydestä ATVU 2011-konseptin astuessa voimaan. Työryhmän mukaan huolellisen ennakkosuunnittelun myötä jutulle voidaan tuottaa tarina, joka yleensä konkretisoituu päähenkilöön. Hyvä sisältö myös luo mahdollisuudet näyttävään visuaaliseen ilmaisuun. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Meille harjoittelijoille annettiin monesti hyvissä ajoin tieto tulevasta juttukeikastamme, jotta voisimme suunnitella sitä ennakkoon yhdessä (meidät harjoittelijat laitettiin yleensä kahdestaan juttukeikalle, jossa toinen kuvasi ja toinen haastatteli). Koin ennakkosuunnittelun tärkeäksi asiaksi, sillä se säästi paljon turhaa hälinää ja sekoamista juttupaikalle päästessä. Tiesimme mitä olimme tekemässä ja mitä halusimme, joten keikat sujuivat siististi ja selkeästi. Minusta tuntui, että jo kauan talossa olleille toimittajille juttukeikat tulivat yleensä melko lyhyellä varoitusajalla, mikä ei toisaalta ole ihme, sillä uutisia ei monesti voi ennustaa etukäteen. Toki poikkeuksiakin oli ja toimittajat saivat tietää hyvissä ajoin jonkun jutun, mutta ne yleensä vaativat isompaa tonkimista ja aiheen syventämistä, jolloin niille oli pakko antaa enemmän aikaa ennakkosuunnittelua varten.

Myös toimituksen yhteistä suunnittelua painotettiin, jotta esiin saataisiin uusia näkökulmia ja uusia tapoja toteuttaa jo moneen kertaan käsitellyt aiheet (esimerkiksi veronpalautukset) (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011). Yle Oulun toimituksessa ei yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta ollut huomattu yhteisen suunnittelun lisääntyneen, mutta kukaan ei myöskään kokenut, että kaikki työ täytyisi tehdä alusta loppuun yksin.

”Ideariihä kaivataan, ei riitä että keskustelemme mitä lähetyksessä aiheena, vaan pitäisi puhua myös siitä miten aiheet toteutetaan. Parhaassa tapauksessa keskustelisimme lähetykseen asti näistä asioista. Mitä materiaalia meillä on käytettävänä ja sen pohjalta että mitä me lähdemme aihe-

ta toteuttamaan näiden materiaalien kanssa, minkä ajan aiheen käsittely tarvitsee, miten saamme siitä tv:n omaisen ja miten aihe vaikuttaa katsojan omaan elämään. Tämä kaikki on tällä hetkellä aika pitkälti uutispäälliköiden harteilla, joten suurta muutosta edelliseen konseptiin ei ole.” (Haastateltava 1, 2011.)

En ihmettele, että haastateltavat eivät valittaneet siitä, ettei yhteinen suunnittelu ole lisääntynyt, sillä mielestäni aamukokouksissa jokainen sai heitellä aiheeseen kuin aiheeseen omia ideoitaan ja niitä kuunneltiin. Useat aamukokouksessa annetut juttuaiheet myös herättivät laajempaa keskustelua toimittajissa. Luulen, että jos yhteistä suunnittelua olisi viety vielä pidemmälle, olisivat toimittajat kokeneet, että heidän varpailleen astutaan. Useat toimittajat halusivat itse määritellä tarkemmin, miten juttu tehdään. Jos lisää kysyttävää juttua koskien ilmeni, huomasin toimittajien kävelevän kokouksen jälkeen jommankumman uutispäällikön luo ja pitävän aiheesta joskus pitkiäkin juttutuokioita näiden kanssa. Myös haastateltavat olivat todenneet, että aamukokouksissa ei pitäisi lähteä liikaa pallottelemaan päivän aiheiden kanssa. ATVUn toivoman yhteisen ideoinnin toteuttaminen koettiin hieman vaikeaksi hektisen toimitusympäristön keskellä, kun jokaisella toimittajalla on kiire lähteä tekemään omaa juttuaan.

”Joskus olemme alkaneet yhteiseen aiheiden pallotteluun aamukokouksissa, mutta onko se sitten liian suuri porukka? Toimittajalle kasaantuu monta erilaista näkökulmaa ja sen jälkeen toimittaja on ihan hukassa, että mistä hän lähtee juttua tekemään. Tietenkään juttu ei saisi olla yhden tai kahden henkilön näkökulma tai hypoteesi. Yhteisessä ideoinnissa on pettävää, mutten oikein tiedä miten sitä sitten tehtäisiin. Yhteistä myllytystä saisi olla lisääkin, mutta se on kuitenkin vaikeaa tämän päivittäisen kiireen keskellä. Kyllä sitten pienemmissä porukoissa visiot ja ajatukset lentävät enemmänkin.” (Haastateltava 5, 2011.)

Yksi haastateltavista taas painotti kokousten yhteisten ideointihetkien olevan hänelle hyödyllisiä. Hän koki muutoksen menneen positiiviseen suuntaan:

”Kyllä ideointi minun mielestäni on lisääntynyt aiemmasta. Keskustelemme ideoista eri kokousten yhteydessä usein ja jalostamme juttuaiheita porukalla eteenpäin, mikä on erittäin tärkeää, koska muilta tulee monesti oivia vinkkejä esimerkiksi sopivista haastateltavista, kuvauspaikoista ja niin edespäin. Toki yhteistä ideointia voisi olla vielä enemmänkin, mutta ainahan sitä voisi olla?” (Haastateltava 3, 2011.)

Kuvaajan ja toimittajan yhteistyö

ATVUn mukaan myös mediatoimittajan tai kuvaavan toimittajan on syytä osallistua tarinan ennakkosuunnitteluun. Ideaalitalanteeksi kuvataan tilannetta, jossa juttua toteutava kuvaaja tai leikkaaja voisi osallistua jutun visuaaliseen suunnitteluun yhdessä valmistelevan uutispäällikön tai toimittajan kanssa jo edellisenä päivänä. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Vaikka suurin osa haastateltavista ei ollut huomannut toimituksen yhteisen suunnittelun lisääntyneen, osa haastateltavista totesi parityöskentelyn kuvaajan ja toimittajan välillä lisääntyneen hieman. Parityöskentelyn koettiin helpottavan varsinkin aiheiden kasautamista tarinallisempaan muotoon. ATVUn toivoessa vaikeammin tehtäviä tarinallisia juttuja, koettiin lisääntynyt parityöskentely tärkeäksi.

”Valitettavasti yhteinen suunnittelu ei ole lisääntynyt, vaikka se onkin jalo tavoite ja liittyy varmaan näihin ilmiöjuttuihin, jotka vaativat ennakkosuunnittelua. Ilmiöjutut ovat tarinoita, eikä tarinaa lähdetä tekemään tuosta vaan. Parityö taas on lisääntynyt, mikä antaa lisämahdollisuuksia ATVUn toteuttamiseen.” (Haastateltava 2, 2011.)

Varsinaisten mediatoimittajien vähyys kuitenkin rajoittaa Yle Oulussa tämän uudistuksen edistämistä. Kuvaajan ja toimittajan välisestä lisääntyneestä yhteistyöstä huolimatta sitä haluttaisiin edelleen lisätä selkeästi. Ne kerrat, kun toimittaja ja mediatoimittaja ovat toimineet yhdessä, koettiin onnistuneiksi.

”Tätä tehdään minun näkemykseni mukaan ainakin vielä tällä hetkellä harmittavan vähän. Yhteistyötä olisi hyvä lisätä nimenomaan niin, että jutun kuvaamista mietittäisiin yhdessä huolellisesti jo ennen keikalle lähtöä.” (Haastateltava 1, 2011.)

”Ei hirveän paljon ole ollut tätä käytäntöä, syitä en tiedä. Ne esimerkit niistä harvoista kerroista kun on istuttu alas ja suunniteltu paperille yhdessä että mitä tehdään, ovat onnistuneita.” (Haastateltava 2, 2011.)

Toimituksen kiireellinen tahti ei myöskään takaa suotuisia olosuhteita mediatoimittajan ja toimittajan yhteisille suunnitteluhetkille ennen juttukeikkaa. Uutispäälliköiden mukaan juttukeikoille pyritään haalimaan enemmän aikaa, mutta se on todella päiväkoh-

taista. Ajan varaamiseen suunnittelulle luo vaikeuksia myös se, että osa toimittajista ei missään nimessä halua tietää, mitä he seuraavana päivänä tulevat töissä tekemään.

”Yhteistyötä tulisi lisätä, sillä ATVUn ideana on saada toimittaja näkyville ja kuvaajan ja toimittajan osaamisen yhdistämistä. Näistä ei luonnollisesti kumpikaan toimi yhden ihmisen tekemänä. Mediatoimittajalla on usein myös parempi kuvallinen näkemys. Parhaimmillaan myös uutispäällikkö voisi osallistua suunnitteluun.” (Haastateltava 5, 2011.)

Korimallit

Ennakkosuunnittelussa auttavat myös ATVUssa esitellyt uutisjuttujen korimallit, joiden avulla toimittaja ja kuvaaja voivat tarkistaa, millaista juttua he ovat todennäköisesti lähdössä tekemään. Eli jutun aihe tai sisältö määrittää, mihin koriin juttu tippuu. Kori määrittää myös jutun audiovisuaalista ilmettä. Korimalleja on kolme kappaletta: (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

1. Tarinakori

Tähän koriin kuuluvat case -pohjaiset jutut (uutinen voidaan rakentaa jonkin esimerkkitapauksen varaan), tarinalliset päähenkilövetoiset jutut. Myös kovia ja vakavia uutisia voidaan muokata kerrottaviksi tarinan ja tunteen kautta. Koriin sujahtavat lisäksi päivän pehmo-aiheet, kuten ”Huvipuisto aukesi”. Tarinakoriin menevien juttujen kuvaustyyli on dokumentaarista ja tapahtumissa mukana olevaa. Kuvitus rakennetaan tarinaksi. Mukaan otetaan ääninostoja. Tunnebongaus on tarinakorin jutuissa tärkeää. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

2. Faktakori

Faktakoriin kuuluvat päivän kovat aiheet, esimerkiksi politiikka, talous ja onnettomuudet sekä niiden tilanneutisointi. Faktakorin uutisjutuissa keskipisteessä on itse asia, musiikkia ja efektejä ei tarvita. Selkeät kuvat vaihtelevat lähikuvista laajoihin kuviin. Grafiikoita käytetään lukujen esittämiseen ja havainnollistamiseen. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

3. Ilmiökori

Kulttuuri- ja ilmiöjutut kuuluvat tähän koriin, jossa toimittaja pistää itsensä likoon aina juttua tehdessä. Ilmaisuu voi olla kokeellista ja lavastettua. Musiikkia ja efektejä suositellaan käyttämään. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Haastateltavista juuri kukaan ei ollut edes kuullut korimalleista, vaikka ATVUn työryhmä painotti, että jokaisen toimittajan tulisi käydä ennen juttukeikalle lähtemistä tarkistamassa, mihin koriin tuleva juttuaihe kuuluu. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Erään haastateltavan kommentti hänen kuullessaan uutiskoreista (ensimmäistä kertaa) tiivistä melkein kaikkien haastateltavien kommentit hyvin yhteen:

”Mitä korimalleja? Mitä ne ovat? Yleensä tiedän teenkö tarinan tyylisen vai perinteisen uutisjutun, siinä ovat minun kriteerini.” (Haastateltava 3, 2011.)

Toimittajat eivät selvästikään lämmenneet ajatukselle, että heille asetetaan jokin tietty ohjenuora, jota heidän tulisi noudattaa juttukeikalla. Omat kriteerit ja oma harkintakyky tuntuivat riittävän heille.

En tutkinut harjoitteluni aikana korimallien ohjeistusta juttukeikoille lähtiessäni. Kun sain uutispäälliköiltä ohjeet siitä, mitä jutulta toivotaan, päässä hahmottuu kuva siitä, millaista juttua lähtee rakentamaan, eikä mielessä käy tarkistaa vielä ATVUn ohjeistusta korimalleista. Tietenkään korimallien tutkiminen ei olisi pahitteeksi. En kuitenkaan usko, että kauan toimittajina työskennelleet, vahvaa omaa näkemystä omaavat toimittajat alkaisivat katsoa ohjeistusta korimalleista ennen kuin lähtevät juttukeikalle. Luulen, että he pitävät korimalleja lähinnä oman ammattitaitonsa aliarvioimisena ja ehkä jopa holhouksena. Korimallit ovat kaunis ajatus, mutten usko, että ne tulevat olemaan koskaan kovassa käytössä – mikäli ne tulevat olemaan käytössä ollenkaan.

4.3 Selkeät pääaiheet

ATVU 2011-konseptissa toivottiin, että lähetyksen pääaiheet saataisiin selkeiksi. Eli jos uutisjuttu on laaja ja kantaa pitkälle, sen voi pilkkoa palasiksi ja rakentaa lähetyksen

tämän jutun varaan (teemalähetys). Eli yhden laajan, sekavan ja raskaan jutun sijasta voidaan tehdä useampi aihetta käsittelevä kokonaisuus. Esimerkiksi juttu, sähkösatunen ja studiovieras (ATVU 2011 kehottaa toimituksia hankkimaan uutislähetysksiinsä studiovieraita tasaisin väliajoin) voivat lähetysten aikana käsitellä samaa aihetta eri näkökulmista. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Yhden laajan aiheen ympärille rakentuvan lähetysten rakenne voi olla esimerkiksi tällainen: Ensin aiheesta tehdään juttu, mieluiten tarinan muotoon. Juttuun on haettu ihan tavallinen kadunkulkija päähenkilöksi, jonka ympärille rakennetaan tarina. Jutun jälkeen samaa aihetta käsittelemässä voi uutisstudiossa olla juontajan seurana aiheen asiantuntija. Asiantuntijan kommenttien jälkeen samasta aiheesta voidaan näyttää vielä vaikka gallup, jossa ihmisiltä on kysely aiheesta. Jos aihe on erityisen kattava, voidaan siitä vielä lukea sähkö, tai jopa näyttää toinen juttu. Myös studiovieraaseen voidaan palata uudestaan. Näin välttyään yhdeltä sekavalta jutulta, jossa on vähän jokaista näkökulmaa, mutta jota katsoja ei välttämättä ymmärrä.

Uutisista on jo kautta aikojen irronnut erilaisia taustajuttuja, joihin tämä ATVUn uudistus voidaan periaatteessa rinnastaa. Taustajutut voidaan julkaista ennen uutista, sen yhteydessä tai sen jälkeen. Taustoittaminen voi liittyä välittömästi uutiseen tai olla erillisenä juttuna uutisen yhteydessä. Laajoista tapahtumista saatetaan tehdä useitakin taustajuttuja, joihin sisältyy henkilöiden, valtioiden, alueiden ja historian esittelyä. Ympäristötuhot ovat esimerkiksi aiheita, joista helposti syntyy kokonaisia taustajuttujen sarjoja, jotka pohtivat asioiden syitä ja seurauksia sekä ennustavat tulevaa. Tällaiset jutut taustoineen tarjoavat katsojalle tai lukijalle mahdollisuuden syventää tietämystään uutisaiheesta. (Suhola ym. 2005, 106.) Taustoituksen tehtävän merkitys kasvaa koko ajan tiedon määrän ja informaation nopeutumisen vuoksi. Informaatiotulvassa tarjottu uutisaineisto jää irralliseksi, jos ihmiset eivät pysty kytkemään annettua tietoa aikaisempaan tietämykseensä ja osaksi maailmankuvaansa. (Suhola ym. 2005, 107.)

Kuten suurin osa ATVUn uudistuksista, myös tämä aiheutti erimielisyyksiä Yle Oulun toimituksessa. Teemalähetykset tai laajemmat juttukokonaisuudet olivatkin yksi eniten tunteiden kuohuntaa aiheuttaneista uudistuksista. Osa koki uuden mahdollisuuden miellyttäväksi, sillä pitemmällä aiheen käsittelyajalla juttua pystyttiin puimaan selkeämmin

monelta eri kantilta. Osa taas tunsi, että turhistakin aiheista oli yritetty venyttää liian pitkiä, jolloin lähetys tuntui tahmealta.

”Joskus pisti silmään kun väkisin yritettiin keskittyä liikaa pieneen asiaan. Tuntui ettei tämä ole niin iso asia. Aiheesta oli lähetyksessä juttu, studiovieras, gallup ja sähke. Se pisti silmään. En sitten tiedä oliko pointtina se, että pienestäkin jutusta voidaan tehdä iso.” (Haastateltava 4, 2011.)

”Joskus Pohjois-Suomen uutiset ovat olleet kokonaan yhden aiheen ympärillä. Nykyään se on mahdollista, ennen se ei olisi ollut. Muttei tarinallisuus hirveästi ole tuonut muutosta lähetyksen rakenteeseen, kyllä meillä mennään edelleen aika tiiviisti sisältö, eli edellä, mikä on valitettavaa ja uudistuksen hengen vastaista. Siinäkin asiassa on kahta koulukuntaa, kuitenkin me ollaan edelleen uutislähetys eikä Pohjois-Suomen makasiini, lähtökohta on että uutisisältö edellä mennään ja muoto ikävä kyllä vaan seuraa perästä. Unelmatilanteessa nämä kaksi asiaa yhdistettäisiin, mutta se on taas isomman keskustelun paikka.” (Haastateltava 2, 2011.)

Osa toimittajista uskoi lähetyksen kantavan yhtäläillä useammalla kiinnostavalla yksittäisellä jutulla.

”Pääaiheet ovat olleet osin selkeitä, osin eivät. Sellaisia lähetyksiä on ollut paljon, joissa pääaihe on ollut selkeästi esillä. Esimerkiksi silloin, kun Fennovoima julkaisi ydinvoimalan sijoituspaikkakunnaksi Pyhäjoen, koko sen päivän lähetyksemme keskittyi ydinvoimaan. Kaikissa lähetyksissä selkeitä ”pääaiheita” ei ole kuitenkaan mielestäni ollut, enkä tiedä, tarvitseeko aina ollakaan? Välillä on päiviä, jolloin tarjolla on monia kiinnostavia, yksittäisiä juttuja, jotka halutaan lähetykseen, ja se toimii.” (Haastateltava 3, 2011.)

Studiovieraat

ATVU 2011 painottaa, että jokaisessa studiossa on varmistettava mahdollisuus studiovieraaseen. Studiovieraalla on oltava näkökulma ja mielipide käsiteltävään asiaan; häntä ei kutsuta latelemaan jutussa olevia faktoja uudestaan. Vieras tuo jotain olennaista uutta aiheeseen ja hän on myös vastaamassa jutussa tai uutisessa esitettyihin väitteisiin. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Studiovieraat painottuvat suurilta osin ATVUn ehdotukseen tehdä lähetyksen pääaiheet selkeiksi, eli studiovieraaksi voidaan pyytää jonkin lähetyksessä käsiteltävänä olevan aihealueen asiantuntijan kommentoimaan asiaa. Studiovieraat herättivät Yle Oulun toimittajissa paljon negatiivisia kommentteja, eikä suu-

rin osa haastateltavista pitänyt ajatuksesta, että studiovieras tuodaan lähetykseen. Koettiin, että jos vieras pitää tuoda usein lähetykseen, vaikkei tällä ole aivan erityistä syytä olla suorassa lähetyksessä, tämä latistaa lähetyksen. Toimituksessa ei myöskään uskotu, että studiovieras tarjoaisi tunnetta ja kattavia kommentteja suorassa lähetyksessä jännityksen vuoksi. Monien mielestä asiantuntijasta, joka on pyydetty studiovieraaksi, saisi luultavasti paljon enemmän irti kun tätä jututettaisiin nauhalle.

”Alussa varsinkin otettiin studiovieraita aiheista joihin ne eivät välttämättä sopineet, en aina ymmärtänyt niitä. Studiovieras voi olla mukava lisä jos on joku tapahtuma päällä. Kuitenkin yleensä kun lähetyksessä on ollut vieras, on tullut mieleen, että häntä olisi jututettu viisi minuuttia ennen lähetystä, olisi se antanut enemmän kuin nyt kun hän käy jännittyneenä puhumassa tyhjiä asioita. Tuli sellainen olo että siirrytään jo seuraavaan asiaan. Idea on että jotakin siitä pitäisi saada irti, muttei siitä minusta saa tylsyyttä kummempaa.” (Haastateltava 4, 2011.)

Vaikka vieraiden lähetykseen mukaan ottamista ei aina ymmärretty, toteaa osa haastatelluista kuitenkin, että studiovieraillekin on aikansa ja paikkansa – erityisesti kiireellisissä tilanteissa.

”En ole ihan aina ymmärtänyt studiovieraita, sillä heidän pitäisi olla minusta erittäin perusteltuja ja erikoisia. Kun Oulussa oli iso myrsky ja meillä sattui toimituksessa olemaan juuri silloin koulutuspäivä, joten lähetyksen pohja oli rakennettu valmiiksi, silloin piti tehdä nopeasti niin että studiovieras tulee kertomaan tilanteesta. Se toimi. Studiovieraat -elementti kaipaa kuitenkin särmää ja sitä pitää hioa.” (Haastateltava 6, 2011.)

”Studiohaastatteluja suositeltiin meille vakavasti. Meillä ei kauhean useasti ole ollut vieraita, ei alussa eikä nyt viime aikoinakaan. Pasilan kouluttajan mukaan kaikki aluetoimitukset ovat ihan hukassa vieraiden kanssa. Monilla oli vappuna teekkari studiossa, mutta meillä ei ole lähdetty siihen. Meillä pääaihe korostuu silloin kun jotain isompaa tapahtuu ja silloin voimme ottaa studiovieraan. Mutta aika harvoin puolta lähetystä uhraataan yhdelle aiheelle. Studiovieraat ovat aika väkisin tehtyjä ja harva heistä on napakymppisettejä, koska kyllä tuo suora tv-studio jähmettää haastateltavan kuin haastateltavan. Minusta vieraita pitää käyttää tosi, tosi harkitusti. Vieraan paikan pitää olla niin ilmiselvää että se kannattaa ottaa.” (Haastateltava 5, 2011.)

Olen täysin samaa mieltä siitä, että studiovieraat eivät suurimmassa osassa tapauksista kykene tuomaan kovin suuria tunteita studioon. Mielestäni suorassa lähetyksessä juuri kukaan ei voi olla luonnollinen, sillä tilanne on niin jännittävä, että lähes jokainen jäy-

kistyy. Mielestäni ei ole hyvä idea raahata vierasta ”väkisin” studioon ainoastaan sen takia, että studiovieraskiintiö saataisiin täyteen. Siitä ei kukaan hyödy mitenkään.

Työharjoitteluni aikana Pohjois-Suomen uutisiin kutsuttiin yksi studiovieras kertomaan asiantuntijanäkemyksensä teemälähetykseen. Kyseessä oli Fennovoiman päätös rakentaa ydinvoimala Pyhäjoelle. Aihe koski Pohjois-Suomen uutisten aluetta ja sen ihmisiä todella paljon, joten teemälähetyksen paikka oli ymmärrettävä ja se toimi. Asiaa oli tutkittu toimittajien toimesta usealta eri kannalta; lähetyksessä oli juttuja ja gallupeja, niin Pyhäjoelta jonne ydinvoimala rakennetaan, kuin Simosta, joka sai samana päivänä tiedon, että heille ydinvoimalaa ei tule. Kuitenkaan studiovieras, joka kertoi omia ajatuksiinsa ydinvoimasta, ei tuntunut minusta hyvältä lisältä lähetykseen, vaan lähetys ikään kuin pysähtyi studiovieraan kohdalla. Ymmärsin kyllä, että ydinvoimaa vastustaneella studiovieraalla toivottiin saatavan tunnetta aiheen käsittelyyn, mutta mielestäni se ei onnistunut. Toisaalta asian kääntöpuolena taas toimii se, että jos lähetyksiä pyritetään ATVUn toiveiden mukaan, eli studiovieraita pitäisi olla melko usein, en keksi kovin paljon parempaakaan hetkeä pyytää studiovierasta, kuin kyseinen aihe ydinvoimasta. Studiovieras voi toki olla hyväkin lisä, kunhan se on erittäin perusteltu ja tarpeellinen lähetyksen kannalta, tai jos kyseessä on kiireellinen tapaus, jossa studiovieraaksi kutsuttua ei voitu jututtaa etukäteen kameralle. Kysymykseksi jää, voiko studiovieras juuri koskaan olla luonnollinen lisä uutislähetystä?

4.4 Toimittajat kuvassa

ATVU-työryhmän mukaan aluetelevisio-lähetys on lähellä katsojaa ja yksi lähelle tulemisen tavoista on toimittajien tekeminen tunnistettaviksi. Toimittajat selvittävät asioita katsojien puolesta ja he antavat osaltaan jutulle ja lähetykselle kasvot. Toimittaja on mukana toiminnassa silloin kun se tuo lisäarvoa juttuun. Se voi olla kokemus tai tunne, tai toimittaja näyttää kuinka jokin tehdään tai tapahtuu. Toimittaja on todistajana paikan päällä, mutta ei asetu kuitenkaan osapuoleksi. Kun toimittaja on hankkinut tietoonsa jotain erityistä tai muita enemmän, hän allekirjoittaa kertomansa kasvoillaan. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Kuva 2. Toimittaja voi näkyä stand uppien ja action uppien lisäksi esimerkiksi haastattelutilanteissa, kuten tässä Pohjois-Suomen uutisten jutussa, jossa Yle Oulun toimittaja Päivi Köngäs näkyy kuvassa haastattelutilanteen aikana (Pohjois-Suomen uutiset 2011).

Toimittajien esillä oleminen aiheutti Yle Oulun toimituksessa aluksi kauhistusta. Tämä uudistus oli yksi vaikeimmin sulatettavista. Kuitenkin kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että muutosta on tapahtunut ATVUn vaatimaan suuntaan ja toimittajat ovat alkaneet näkyä jutuissa alun vastusteluista huolimatta. Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta kaikki myös pitivät toimittajien näkymistä positiivisena muutoksena, joka edistää ATVUn tavoitetta tuoda uutisia lähemmäs ihmistä osoittamalla, että toimittajatkin ovat vain ihmisiä.

”Toimittajat ovat alkaneet näkymään jutuissa, vielä enemmänkin saisi näkyä. Todella monet ovat rohkaistuneet ja alkaneet näkymään. Tosi positiivinen muutos, mutta siitä voi kyllä olla montaa mieltä. Minusta tämä on ajan henki ja se on mukavaa. Tällainen pudottaa toimittajan katsojan, eli ”taviksen” tasolle, eikä jatka vanhanaikaista käytäntöä, että toimittaja on joku auktoriteetti. Nyt asiat ovat niin kuin niiden pitääkin olla. Toimittaja kertoo ja näyttää jutussa miten asiat ovat.” (Haastateltava 2, 2011.)

”Valitettavasti ovat näkyneet. Se ei aina toimi, vaikka selvästi yritystä onkin. Ihan mukavia juttuja ne ovat toisinaan ja toisinaan taas aika epätoivoisen näköisiä. Kun haastatteluja yritetään tehdä juosten haastateltavan rinnalla kuvassa, se herättää lähinnä myötähäpeää, Ehkä mielipiteeni johtuu siitä, etten haluaisi laittaa omaa naamaani televisioon.” (Haastateltava 4, 2011.)

Vaikka suurin osa uskoo toimittajien jutussa esiintymisen tuovan spontaaniutta, ihmisläheisyyttä ja elävyyttä juttuun, ei kenenkään mielestä juttuihin tule tehdä stand uppeja (toimittaja kertoo spiikin seisoen kameran edessä), jos ne eivät anna juttuun mitään muuta sisältöä kuin toimittajan seisomassa kameran edessä.

”Kaikki Possu-alueelta (Pohjois-Suomen uutisten alueelta) olivat ison, ison hypyn edessä. Aika paljon on tehty juttuja yksin, niin ei silloin kovin paljo voi pomppia kameran toiselle puolelle. Kun ATVU alkoi, toimittajia näkyi jonkun verran, muttei paljoa. Nyt loppukesästä (2011) se alkoi lisääntyä ja syksyllä niitä on tehty enemmänkin. Ne kankeat stand upit, joissa seisoa pönötetään vain siksi että ”minä olen täällä”, eivät tarjoa lisäarvoa jutulle. Kun toimittaja on esimerkiksi myrskyn keskellä ja näkyy kamerassa luontevasti – ei väkisin, silloin se on vastenmielistä – juttu toimii. Sen kanssa olemmekin päässeet eteenpäin.” (Haastateltava 5, 2011.)

Toimittajien näkyminen on siis yksi ATVUn uudistuksista, joihin Yle Oulun toimitus on lähtenyt aktiivisesti mukaan ja kehittänyt tätä uudistusta eteenpäin. Mielenkiintoista on se, että juuri yksi näistä eniten alussa kauhistusta aiheuttaneista uudistuksista on se, jota on kuitenkin jaksettu ja haluttu jalostaa eteenpäin. Luulen, että koska tämä uudistus ei vaadi suunnattomia teknisiä ponnistuksia tai hirvittävän paljon lisämietintää (verratuna esimerkiksi tarinallisuuteen) ja jopa säästää kuvituskuvan metsästämisessä, on se saanut paikkansa toimittajien sydämessä.

Stand uppeja on myös tehty iän kaiken, joten tämä uudistus ei kuitenkaan tullut täysin puskista ja aivan uutena. Näin ollen luulen että siihen oli helpompi tarttua, kun olemassa on jo esimerkkejä toimittajien esiintymisestä jutussa. Niitä täytyi vain alkaa jalostamaan paremmiksi. Tarkoitukseni ei kuitenkaan ole vähätellä niin stand uppeja, kuin toimittajien kuvassa näkymistä yleensäkin. Itse en tehnyt Pohjois-Suomen uutisiin ainuttakaan juttua, jossa olisin näkynyt itse, sillä kammoksun kameran eteen menemistä. Myöskään stand uppien spiikkien ulkoa opetteleminen ja luontevasti kertominen ei ole helppo homma, etenkin jos spiikki on pitkä ja sisältää paljon asiaa.

Olin mediatoimittajana yhdellä juttukeikalla, jossa toimittaja teki sekä stand upin, että näkyi kuvissa haastateltavan kanssa. Molemmissa tapauksissa toimittajan näkyminen oli mietitty tarkkaan, jotta se sopii juttuun ja tukee sen tarinaa. Kyseistä stand uppia kuvattaessa huomasin, että se vaatii huomattavan paljon keskittymistä – ja monta ottoa. Ku-

vasimme stand upin kamerajalustaa käyttäen, joten toimittajan täytyi muistaa liikkueensa, mihin hänen tulee pysähtyä, jotta hän näkyy kuvassa sovitulla tavalla. Kun liikutin kameraa maisemasta toimittajaan, tuli hänen myös ajoittaa puheensa aloitus oikein. Muun muassa näiden asioiden kanssa painimme toimittajan kanssa stand uppia kuvatesamme. Toimittaja oli lopputulokseen tyytyväinen noin kahdenkymmenen oton jälkeen (kyseinen toimittaja tiesi olevansa todella itsekriittinen stand upin suhteen, mutta useimmiten aika ei anna myöten noin monelle uusintaotolle). Toimittajien esiintyminen on minusta todella hyvä asia, se antaa jutuille juuri niihin haettava ihmisläheisyyttä: toinen ihminen (toimittaja) kertoo toisille ihmisille (katsojat) heitä kaikkia koskettavasta asiasta, uutisesta.

4.5 Spontaanit haastattelut

ATVUn perusajatus ”läheimmäs ihmistä” halutaan toteuttaa jutuissa niin toimittajan ja tarinan, kuin myös haastateltavien esiintymisen kautta. Niinpä haastateltavan esiintyminen täytyisi saada mahdollisimman luontevaksi – ja se täytyisi tehdä vielä mahdollisimman huomaamattomasti, eikä käskyttämällä. Haastattelua tehdessä haastateltava kannattaa viedä tälle tuttuun ympäristöön hänen omalle mukavuusalueelleen (esimerkiksi liikuntapaikkamestari hiihtoladulle). Näin hänen käytöksensä on luontevaa ja itsevarmaa. Nämä olosuhteet ovat suotuisat hyvälle haastattelulle. Päähenkilöiden tulee antaa juttua tehdessä touhuta omien toimiensa ääressä. Itse haastattelu tulisi tehdä päähenkilön toimien ohessa. Näin haastateltavasta saadaan luultavasti enemmän irti, kuin perinteisellä ”pönötyshaastattelulla” (haastateltava seisoo tikkusuorana kameran edessä koko haastattelun ajan). (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Mediatietoisuudesta kertova internetsivu kertoo toimittajien toimivan katsojien tai lukijoiden silminä ja korvina. Sivustolla toimittajia kehoitetaan hakemaan juttuihin ja haastatteluihin visuaalisuutta, jotta he saisivat tuotua tarinaan elämää ja tunnetta. Tunteiden saamisella tarkoitetaan katsojien ymmärryksen ja liikituksen tavoittelemista jutun päähenkilön tarinaa kohtaan. Päähenkilö tulisi näyttää jutussa sillä tavoin, että vastaanottajat pystyvät samaistumaan tämän tunteisiin. (Media Awareness Network 2012, hakupäivä 13.3.2012.)

Nappimikkien vapaus

Edellä mainituista ”pönötyshaastatteluista” irti pääsemisessä auttaa myös ATVUn ehdotus nappimikkien käytöstä. Nappimikkien avulla saadaan taltioitua haastateltavan spontaaneja kommentteja, sillä kun haastattelumikki ei ole haastateltavan naaman edessä, hän vapautuu ja kommentoi asioita huomattavasti vapaammin.

Kuva 3. Yle Oulussa käytettävien nappimikkien mikki- ja vastaanotinosat

Kuva 4. Haastatteluissa käytettävä perinteinen mikrofoni

Niin sanotusta ”pönöttämisestä” on jokaisen haastatteleman Yle Oulun toimittajan mielestä ponnisteltu pois päin. Ainoastaan yksi heistä epäili tämän haastattelukaavan rikkomisen toimivuutta.

”On niistä yritetty päästä. En viitsi sanoa mielipidettäni muutoksesta kun olen niin vanhoillinen. On se ihan hyvä ajatus, mutta on semmoisiakin juttuesimerkkejä, kun haastateltava ja haastattelija kävelevät rennosti eteenpäin ja kameramies kompuroi edellä. Se ei jotenkin toimi. Pahimmissa tapauksissa toimittaja tunkee naamaansa kuvaruutuun ja yrittää kurkottaa mikkiä haastateltavalle epätoivoisesti. Jos se toimii niin hyvä, mutta ei se aina toimi. Kohtuus kaikessa ja väkisin ei ole pakko tehdä.” (Haastateltava 4, 2011.)

Nappimikkejä on käytetty Yle Oulussa enemmän, sillä niiden apu on korvaamaton monellakin tapaa ATVU 2011-konseptin tavoitteiden toteuttamisessa. Jos haastateltavan haluaa olevan spontaani ja touhuavan omiaan, eikä seisovan kameran edessä, täytyy hänelle antaa mahdollisuus liikkua. Parhaassa tapauksessa haastateltava rentoutuu niin paljon, että unohtaa työn touhussa ollessaan olevansa samalla haastattelutilanteessa. Tässä nappimikki on ehdoton apu, jotta haastateltavan (mahdollisesti) rennommat ja spontaanimmat kommentit saadaan kerättyä talteen. Nappimikki helpottaa myös toimittajan luontevaa esiintymistä jutussa, kun hänen ei tarvitse heilua mikrofoni kädessä koko ajan. Myös jutun tarinallisuuden ja ihmisläheisyyden rakentaminen saa enemmän mahdollisuuksia, nappimikkien luomien spontaaneiden kohtausten ja kuvien ansiosta.

Myös pönötyshaastatteluille uskotaan olevan oma paikkansa, varsinkin asiantuntijahaastatteluissa, joissa lähinnä kysellään faktoja, eikä sen suurempaa tekemistä ja liikettä tarvitakaan. ”Tavikset” taas ovat niitä, joiden haastattelujen kohdalla haetaan (silloin kun jaksetaan ja muistetaan) eläväisempiä ja spontaanimpia haastatteluja.

”Pönötyksillekin on paikkansa, mutta ihmisiä on kannustettu ajattelemaan asioita toisin. Perinteinen puhuva pää on helpoin ja taloudellisin toteuttaa. Jos haastattelu täytyy tehdä kiireellä, on joskus pakkokin käyttää pelkkää puhuvaa päätä. Toki on aina eri asia menetkö haastateltavan kanssa toimistoon, pistät sälekaihtimet kiinni ja teet valaistuksen vai menetkö ulos syömään jäätelöä. Nappimikkejä on käytetty, muutaman haastattelun olen tehnytkin ilman varsinaista haastattelua, mutta olen ”sattunut” kuvaamaan samalla kun jutellaan. Nappimikkien kanssa ihmiset ovat rennompia ja oma itsensä. Parhaassa tapauksessa haastateltava unohtaa koko nappimikin ja toimittaja saa mielenkiintoisia kommentteja juttuun.” (Haastateltava 2, 2011.)

Yle Oulun toimittajat ovat käsittäneet täysin sen, miten ja miksi nappimikkejä tulisi käyttää keikoilla useammin ”käsikapulan” sijaan. Uudistus herättikin myönteisiä tunteita suurimmassa osassa haastateltavissani. Miksi sitten usein nappimikit jäävät usein keikalta pois? Omasta mielestäni vastaus löytyy jälleen kiireestä ja helppoudesta. Kun on kiire juttukeikalta toiselle, toimittaja usein kokee helpommaksi asettaa haastateltava kameran eteen kertomaan asioista ja lyö hänen eteensä ”käsikapulamikin”. Jos toimittajan täytyy alkaa pohtia, mitä haastateltavan kanssa voisi tehdä ja miten se toimisi parhaiten, se vaatii huolellista ennakkosuunnittelua. Useasti nappimikit jäävät Yle Oulun toimittajilta keikalta pois myös silkan unohduksen takia. Moni tajuaa vasta jälkikäteen, miten kätevä nappimikki olisikaan ollut kyseistä haastattelua tehdessä. Tämäkin on ymmärrettävää, sillä uudet käytännöt eivät tartu selkärankaan välittömästi. Nappimikkeen käyttöön vaikuttaa myös monella toimittajalla mielessä oleva ”vanhassa vara parempi” -sanonta, joten kädessä pidettävä mikrofoni on vielä vahvasti käytössä. Itse otin nappimikit keikoille mukaan työharjoitteluni aikana muutaman kerran. Koskaan niitä ei kuitenkaan käytetty, vaikka yritin tyrkyttää niitä toimittajille esimerkiksi heidän tehdesään stand uppeja. En tiedä, kokivatko toimittajat nappimikit edelleen itselleen vieraiksi välineiksi puhdasta uutisjuttua tehdessä, vai loiko kapulamikki heille turvallisuuden tunnetta.

Nappimikkien myötä saatavia kommentteja voi käyttää leikkausvaiheessa myös niin sanottuina tehoina, eli sound-biteinä (esimerkiksi haastateltavan hauska kommentti tai äännähdys), jotka ovat ATVUn työryhmän mukaan oivia välineitä tarinan kuljettamiseen ja tunnelman ylläpitoon. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Aika paljon tehonostojen käytöstä kertoi se, ettei suurin osa haastateltavista osannut kommentoida mitään niistä kysyttäessä. Haastateltava 1 kommentoi, ettei niitä hänestä näy sen enempää kuin ennenkään. Ennen hänen mielestään nostoja tehtiin ehkä jopa enemmän kuin nykyisin. Haastateltava 2 oli ainut, joka kertoi käyttävänsä tehonostoja.

”Varsinkin langattomalla mikillä tehdyissä jutuissa olen käyttänyt tehonostoja. Niissä on monesti hauskoja kommentteja. Käytin tehonostoja ennenkin, mutta nykyisin paljo enemmän.” (Haastateltava 2, 2011.)

Miljööhuomiointi

Kuulokkeiden käyttöä suositellaan ATVU 2011-konseptin ohjeistuksessa, jotta äänitarkkailu olisi kunnossa. Miljööäänimaiseman tai yksittäisen tehosteäänän (maisemasta erottuva ääni, jolla on jutun kannalta merkitystä) voi tallentaa erikseen ja käyttää tätä ääntä juttua leikatessa. Toimivaan ja laadukkaaseen äänimaisemaan kehoitetaan panostamaan, sillä se on ATVUn mukaan yhtä tärkeä kerronnan väline kuin visuaaliset kuvat. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Haastateltavilla oli miljööstä saatujen äänten käytöstä jutuissa todella eriäviä kommentteja. Osa koki, että tehonostoja ei käytetä Pohjois-Suomen uutisissa ollenkaan, vaikka niille löytyisi välillä selkeäkin paikka.

”Toisinaan on hyvin harmittavaa että on jostain konsertista juttu, muttei uskalleta näyttää ja antaa kuulua sen itse asian sieltä jutusta, vaan se pakataan tiukkaan toimittajan puheella. Taiteellinen tapahtuma tulee ilmi ainoastaan kuvasta, josta ei nosteta ääntä ylös.” (Haastateltava 1, 2011.)

Toiset taas saattoivat kokea tehonostojen sekä äänten käytön täysin eri tavalla ja he olivat omasta mielestään käyttäneetkin tehonostoja jutuissaan.

”Äänille kyllä on annettu monissa jutuissa tilaa. Teimme yhdesti juttua poliisin viikonlopputyöstä. Siinä jutussa oli spiikejä ja satasia, mutta useissa kohdissa pelkästään poliisien ”jutustelua”, jota olimme kameralle nauhoittaneet. Ne ikään kuin kuljettivat tarinaa eteenpäin.” (Haastateltava 3, 2011.)

Mielestäni äänille annettiin jonkin verran tilaa jutuissa, mutta erityisiä tehonostoja, eli äänen korostamista en huomannut kenenkään toimittajan tekevän. Tosin harjoitteluni aikana Pohjois-Suomen uutisissa ei ollut uutisia esimerkiksi konserteista, joissa äänten käyttö ja esille nostaminen olisi ollut ensisijaisen tärkeää. Olisin voinut leikata Yle Oulun työharjoittelun aikana erään kuvaamani jutun siten, että sen äänet olisi voinut nostaa huomattavasti tärkeämpään rooliin. Kyseessä oli juttu Oulun keskustassa lojuvien ”romupyörien” siirtämisestä pois keskustasta.

Kuva 5. Romupyörät kerättiin Oulun keskustasta pois ja kuljetettiin varikolle (Pohjois-Suomen uutiset 2.11.2011).

Olisin voinut antaa enemmän tilaa kuvalle ja äänille pyörien poiskuljetuksesta. Tuolloin katsojat olisivat päässeet elävämmin mukaan pyörien siirto-operaatioon. Nyt tyydyin juoksemaan kameraa käsivaralla pitäen pyöränlastaajien perässä ja panostin leikkausvaiheessa ainoastaan läheltä kuvattuun kuvaan, joka näyttää hyvältä toimittajan spiiikin alla. Leikatessani juttua editissä, ajattelin katsojan pääsevän mukaan tunnelmaan, jos kuva on otettu läheltä toimintaa. En tullut ollenkaan ajatelleeksi, että myös äänet olisivat tehneet suuren eron uutisjutun tunnelmaan. Oikeastaan pelkkä kuva äänineen olisi toiminut ja kertonut tarpeellisen tapahtumahetkestä, ilman että sen päälle olisi laittanut toimittajan spiiikkiä. Eli sorruin jutun leikkausvaiheessa niin sanottuun ”liian tiukkaan pakkaamiseen”. Toki spiiikkeihin liittyvät asiat tulee pohtia yhdessä toimittajan kanssa, sillä hän kirjoittaa spiiikit juttuun. ATVUssa on niin monta osa-aluetta, jotka pitäisi huomioida juttua tehdessä (niin toimittajan kuin mediatoimittajan roolissa), että kaikkea ei tahtonut muistaa.

4.6 Rohkeampi kuvaustyyli

ATVU 2011-konseptissa lainataan Robert Capan sanoja ”*Jos kuvasi eivät ole tarpeeksi hyviä, et ole tarpeeksi lähellä.*” (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011). Capan lause kuvaakin uudistuksen mukaista henkeä varsin hyvin, sillä ”lähellä ja mukana toiminnassa” ovat Ylen alueellisten tv-uutisten uuden ”kuvauskulttuurin” avainsanoja.

Vuonna 2002 Ylellä tehtiin toimituksia koskeva kokonaisvaltainen uudistus, jossa radiotoimittajat ja tv-toimittajat yhdistettiin. Aiemmin television ja radion välillä ei ollut minkäänlaista yhteistyötä, mutta nyt niin televisio- kuin radiotoimittajien tuli opetella toistensa välineiden käyttöä. Radioreportterit alkoivat opetella tv:n uutisjuttujen leikkaamista ja tv-toimittajat harjoittelivat radiojuttujen tekoa. Eli toimittajista tuli niin sanottuja ”moniosajia”. Uudistus aiheutti ensin närää, eivätkä kaikki toimittajat olleet kiinnostuneet tekemään toista välinettä, vaan kokivat uudistuksen toteutuksen vaikeaksi. (Soile Suvanto 2012.) Luultavasti muun muassa tästä syystä ATVUssa kiinnitetäänkin paljon huomiota kuvaukseen ja siihen annetaan runsaasti ohjeistusta. Haastateltava 1 arvioi, että yksi Pohjois-Suomen uutisjuttujen heikkous ovat entiset radiotoimittajat, jotka ovat tottuneet tekemään radioreportaaseja, eivätkä ole niinkään kiinnostuneita kameran käytöstä. Niinpä he kuvaavat sen mikä on pakko, eivätkä mieti uutisjutun kuvaa sen enempää. Tämä taas johtaa niin sanottuun kuvitettuun radiojuttuun, jossa kuvan ainoa tarkoitus on peittää mustaa. Tämähän ei tietenkään ole televisiouutisten tarkoitus, sillä television vahvuus välineenä ovat kuvat.

Kuvaajan tulee ATVU-uudistuksen mukaan kiinnittää erityistä huomiota haastattelukuvaan. Haastateltavaa ei saa laittaa näkymään kuvassa selkä seinää vasten, vaan niin että taustalla näkyy miljöötä ja parhaassa tapauksessa tapahtuu muutakin. Silloin haastattelukuva kestää pidemmänkin tutkailun. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Pohjois-Suomen uutisissa kyseistä käytäntöä on noudatettu mielestäni jo ennen ATVU-uudistusta. Toimittajat ymmärtävät itsekkin, ettei nurkkaan ahdettu haastateltava kykene rentoutumaan, eikä näytä kuvassakaan hyvältä.

Kuva 6. Ravintola Oskarin Kellarin omistaja Tuomo Koskela aseteltiin haastattelukuvaan siten, että taustalla näkyy ravintolan asiakkaiden touhuja (Pohjois-Suomen uutiset 2011).

Toimin toimittajana uutisjutussa, josta yllä oleva kuva on peräisin. Halusimme kuvaajan kanssa tuoda kuvaan esille ravintolan tapahtumia, sillä juttu kertoi pikkujoulusesongin aikana tapahtuvasta ravintoloiden kilpailutuksesta. Tällainen haastattelukuva toimi AT-VUn mukaisesti ja palveli juttua huomattavasti paremmin, kuin selkä seinää vasten tehty haastattelukuva. Nyt katsoja pääsee näkemään haastattelun aikana juuri niitä ravintolan tapahtumia, joista haastateltava kertoo.

Kuvaajia kehoitetaan seuraamaan tapahtumia läheltä ja liikkumaan kuvattavan kanssa. Käsivaran käyttöön kannustetaan, koska sillä tavoin kuvaaja pääsee liikkumaan lähelle kohdettaan ja kykenee reagoimaan nopeasti erilaisiin tilanteisiin. Käsivaraa käytettäessä laadusta ei kuitenkaan tule tinkiä, eli jälki ei saa olla käsivaran käytöstä huolimatta huojuvaa ja tutisevaa. Jos voimat eivät riitä käsivaralle, tulee jalusta ottaa käyttöön. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Kuvaajan tulee myös harrastaa tunnebongausta, eli pyrkiä kuvaamaan tunteita – iloa, pelkoa, riemua, ahdistusta. Yksi television vahvuuksista on kyky näyttää tunteita ja kuvat kasvoista ja eleistä paljastavat sekä välittävät tunteita paremmin kuin teksti. Tiiviit lähikuvat tuovat tunteet iholle. Kuvaajan täytyy tuntea oikeutensa, mutta varsinkin tunnebongauksessa tulee muistaa myös hienotunteisuus. Ihmisiä tulee kuvata rohkeasti edestä aina kun se on mahdollista. Ohjenuorana toimii älä

kuvaa selkää – anna kasvojen näkyä. Ihmiset tulee kuvata anonyymisti vain silloin kun se on välttämätöntä. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Haastattelemieni Yle Oulun toimittajien mukaan varsinkin käsivaran käyttämisessä on kunnostauduttu toimituksessa. Omat kokemukseni tukevat haastateltavien mielipidettä. Kun olin Yle Oulun toimittajien mukana heidän juttukeikoillaan, näin usein heidän kuvaavan käsivaralla. Eräs kuvaajista piti kameraa käsivaralla koko sen ajan, kun metsästimme vastaajia gallupiin. Käsivara oli todella hyödyllinen, sillä kun bongasin mahdollisen haastateltavan, ei minun tarvinnut lähteä hakemaan häntä kameran luokse, vaan syöksyimme kuvaajan kanssa hänen luokseen pyytämään kommenttia. Toiminta oli tuloksellista ja dynaamista – mitä gallupin tekeminen ei kovin usein ole. Myös minulle neuvottiin ensimmäistä kertaa mediatoimittajan roolissa juttukeikalle lähtiessäni, että kuvauskeikoilla kameran kanssa täytyy mennä (turhia pelkäämättä) lähelle tapahtumia. Haastateltavan tekemisiä neuvottiin seuraamaan tarkkaan ja käsivaran käytön kerrottiin olevan suositeltavaa.

”On pyritty menemään tapahtumien keskelle ja lähelle tapahtumia, se näkyy muun muassa siinä että yhä enemmän ollaan käsivaralla liikkeellä ja juuri siellä missä tapahtuu. Onnistuminen riippuu siitä kuka saadaan kuvaamaan ja millainen kokemus kuvaajalla on: onko valmiiksi jo näkemystä ja visiota. Joskus onnistuu, joskus ei.” (Haastateltava 5, 2011.)

Osa haastatelluista kokee työskentelynsä helpottuneen käsivaran käytön avulla (kuten itsekin huomasin gallupin teon aikana). Heidän kommentteistaan voi myös päätellä, että käsivarakuvaamisen lisääntymisen jälkeen työskentely on muuttunut hieman mielekkäämmäksi.

”Menen lähelle ja keskelle röyhkeästi. Itselle avautui ihan kunnolla, että mitä se merkitsee kuvan vaikuttavuuden kannalta. Onhan se hieno juttu. Lähelle menemiseen kannustetaan, mutta varsinkin ne jotka ovat kuvanneet vähemmän, jäävät helposti kauas seuraamaan. Olemme kuitenkin saaneet tuloksia. Käsivara tuo paljon elävyyttä ja katsojalle tunne että ollaan tapahtumassa paikalla, oli se sitten mikä tahansa.” (Haastateltava 2, 2011.)

Kuvaajia ei saisi ATVUn mukaan enää lähettää juttukeikalle kuvaamaan pelkkiä tehtaan seinä tai logoja. Kuvitusta täytyy miettiä tarkkaan. Ellei juttuun löydy mielekästä kuvaa, sen voi tehdä myös pelkkänä sähkeenä. Kuvituksen voi myös korvata juttua tuke-

villa grafiikoilla. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Yle Oulun toimituksessa pelkkien logojen ja seinien kuvaaminen miellettiin tylsäksi. Kuvaajan lähettämistä kuvaamaan pelkkää seinää pidetään myös työvoiman haaskauksena. Kylttien ja seinien kuvaaminen ei myöskään tue pyrkimystä tehdä uutisjutuista tarinallisia. Kaikkiin kuviin pitäisi saada toiminnallisuutta, jolla on merkitystä jutun kannalta.

”Monissa jutuissa suositaan tätä nykyä käsivarakuvausta ja itse henkilökohtaisesti pidän siitä todella paljon. Käsivaralla kuvatessa tapahtumia ja ihmisiä lähelle pääsee todella paljon paremmin kuin jalustan kanssa. Kuvauksessa painotetaan entistä enemmän tarinallisuutta. Juttua ei saisi vain "kuvittaa", vaan se pitäisi "kuvata". Uutisjutussa pitäisi olla sisällöllisen "draaman kaaren" lisäksi myös kuvallinen kaari. Kuvia ei saisi vain lätkkiä toinen toisensa perään, vaan niiden pitäisi muodostaa jonkinlainen kiinnostava kokonaisuus. Toinen tärkeä juttu tarinallisuuden lisäksi on toiminnallisuus, johon kannustetaan nykyään erityisen paljon. Olisi hyvä, jos kuvissa tapahtuisi jotakin – silloin katsoja jaksaa katsella sitä paremmin.” (Haastateltava 3, 2011.)

”Kuvauksessa lähelle meneminen on onnistunut. Enemmän on uskallusta, ehkä aiemmin on ollut semmoinen tiukka, jumiutunut ja perinteinen näkemys siitä mitä kuvan pitäisi olla. Nyt on uskallettu revitellä kuvien suhteen, ATVU on vapauttanut tätä hommaa. Ei siinä 100 % ole onnistuttu, mutta nyt ollaan kuitenkin toiminnassa ja mietitään enemmän että juttuun pitää saada tekemistä. Toiset uskaltaa mennä hyvinkin lähelle ja toiset jää vielä vähä kauemmas.” (Haastateltava 5, 2011.)

Mielestäni mediatoimittajien niin sanotun turhan juoksuttamisen lopettaminen on todella hyvä uudistus. Ei katsoja saa siitä mitään irti, jos television kuvaruudussa näytetään jonkun yhtiön logoa. Mutta koska televisio on toiminnallinen media, täytyy jutut kuvittaa jollain tapaa (mielellään tarinallisesti, jossa jokainen kuva jatkaisi tarinaa ja olisi merkityksellinen). Tämä tuo haasteita toimituksille, kun sähkökuvitustakin täytyy miettiä entistä tarkemmin. Enää ei voida vain poimia arkistosta muutama vanhaa kuvituskuva, jotka lyödään lähetyksessä juontajan lukeman tekstin päälle, vaan kuvassa täytyy olla uudelle uutiselle merkityksellinen kuva. Toimitusten eteen tulee tämän uudistuksen jälkeen myös toinen ongelma: kuinka näyttää kuvituksessa sellainen asia, jota ei vielä ole?

Haastateltavien motivointi

Joskus kuvattavaa täytyy ohjailla, jotta voidaan saada kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisia kuvia. Kuvaajan ei kuitenkaan tule antaa suoria käskyjä, vaan motivoida kuvattavan toiminta. Esimerkiksi käskyn ”Kävele tuota polkua pitkin tuonne laiturille ja tähyä ulapalle” sijaan kuvattavalta voi kysyä ”Kuinka monta laituria tuolla rannalla on?”. Näin päähenkilö astelee määrätietoisesti rantaan ja sormella osoitellen laskee laiturit ja tutkailee rantaa. Motivoitu toiminta on luontevaa ja tuntuu katsoessa totuudenmukaiselta. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Yle Oulun toimituksen haastateltavista kaksi pyrki tietoisesti pois käskyttämisestä. Kaikki haastateltavat olivat sitä kuitenkin mieltä, että suoranainen käskyttäminen ei yleensäkään kuulu heidän tapaansa käsitellä kuvattavaa henkilöä. Joten tämä ATVUn uudistus on toiminut Pohjois-Suomen uutisissa osittain jo ennen kuin siitä asetettiin kirjallinen ohjeistus.

”En ole ikinä oikein käskyttänyt, tai harrastanut henkilöohjausta, minusta se on enemmän old school – meininkiä. Motivoinnilla ja käskyttämisellä on eroa, mutta totta kai kuvattavia tilanteita niin sanotusti lavastetaan, joskus ronskistikin. Se on ihan normaalia.” (Haastateltava 2, 2011.)

Itselleni yllä oleva uudistus jäi hieman hämärän peittoon. Ymmärrän kyllä mitä sillä haetaan, mutta sen toteuttaminen käytännössä oli vaikeaa. Missä kulkee raja käskyttämisen ja motivoinnin välillä? Työharjoitteluni aikana tein Pohjois-Suomen uutisiin jutun frisbeegolfauksesta. Frisbeegolfaajat kyselivät oma-aloitteisesti minulta ja mukanani olleelta mediatoimittajalta, mitä haluamme heidän kuvissa tekevän. Käskytin heitä nakelemaan kiekkoja koreihin, hakemaan kiekot korista ja pakkaamaan ne samalla kun mediatoimittaja kuvaa. En tiedä, miten olisin voinut tuossa tilanteessa nimenomaan motivoida kuvattavia. Olisin tietysti voinut vain kysyä frisbeegolfaajilta, montako kiekkoa kymmenestä he saavat koriin ja se olisi luultavasti täyttänyt motivoinnin kriteerit, mutta olisiko se muuttanut kuvituskuvaa oleellisesti? Tuskin. Mielestäni tämä uudistus ei ole erityisen tarpeellinen. Käskyttämisen lopettaminen ja motivointiin vaihtaminen kuulostavat paperilla hyvältä ja ovatkin sitä omalla tavallaan. Haastateltavat haluavat kuitenkin usein tietää, mitä toimittaja toivoo heidän kuvassa tekevän. Eli suurin osa kuvituskuvasta lavastetaan suoraan käskyttämällä, eikä se minusta näy lopputuloksessa sen huonompana kuvana kuin motivoitu.

Jos käy hyvin, kuten minulle ja kuvaajalle kävi pikkujoulusesongista juttua tehdessämme, että haastateltava saadaan kuvattua työn touhussa, ei motivointia, käskyttämistä tai lavastamista tarvita ollenkaan. Haastattelimme erään ravintolan tarjoilijaa pikkujoulusesongista ja ravintolan asiakkaat antoivat meille luvan kuvata myös heitä. Saimme loistavaa kuvituskuvaa, eikä haastattelemamme tarjoilijan tarvinnut tehdä muuta kuin työnsä, eli tarjoilla ruokaa ja juomaa pikkujouluja juhlimassa olleille asiakkailleen.

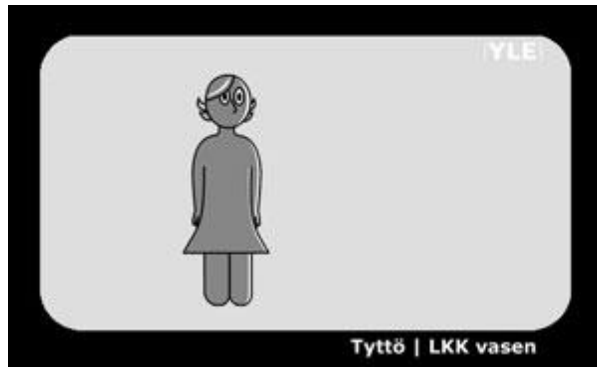

Kuva 7. Hannu Eräluotoa ei tarvinnut käskyttää haastattelun jälkeen kuvituskuviin, vaan miestä kuvattiin tämän jatkaessa työntekoaan (Pohjois-Suomen uutiset 2011).

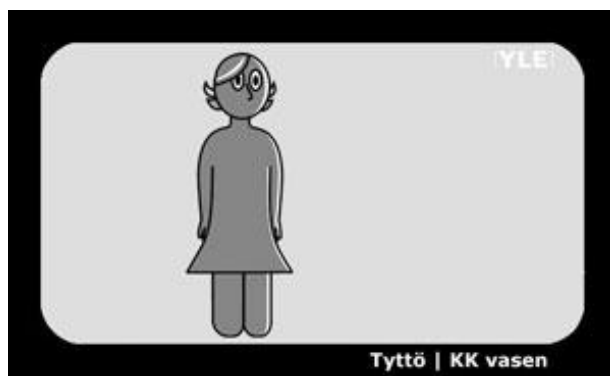
Kuvakoot tulee huomioida ATVU 2011:sta mukaisia uutisjuttuja tehdessä. ATVUssa arvioidaan kolmen kohtauksen yleensä riittävän: alku, keskikohta ja loppu. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Kukin kohtaus käsketään kuvaamaan käyttäen kahdeksan kuvakoon järjestelmää:

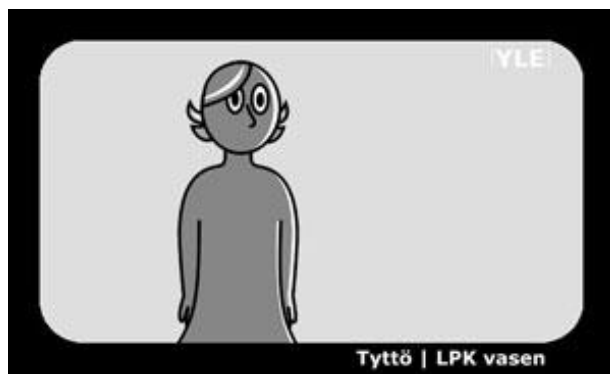
Kuva 8. Yleiskuva (Yle Mediakompassi 2012, Hakupäivä 12.1.2012)

Kuva 9. Laaja kokokuva (Yle Mediakompassi 2012, Hakupäivä 12.1.2012)

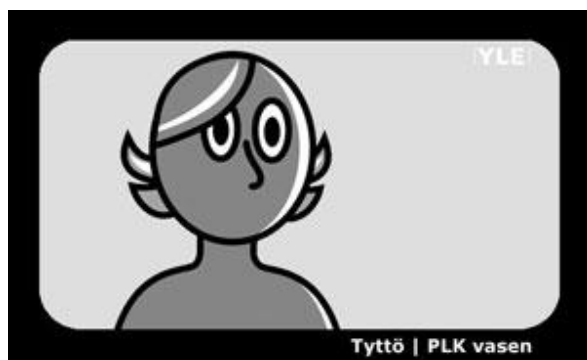
Kuva 10. Kokokuva (Yle Mediakompassi 2012, Hakupäivä 12.1.2012)

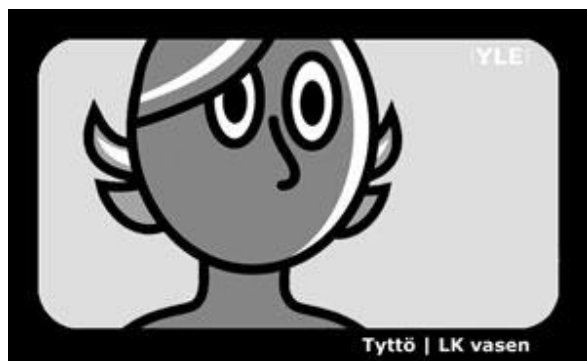
Kuva 11. Laaja puolikuva (Yle Mediakompassi 2012, Hakupäivä 12.1.2012)

Kuva 12. Puolikuva (Yle Mediakompassi 2012, Hakupäivä 12.1.2012)

Kuva 13. Puolilähikuva (Yle Mediakompassi 2012, Hakupäivä 12.1.2012)

Kuva 14. Lähikuva (Yle Mediakompassi 2012, Hakupäivä 12.1.2012)

Kuva 15. Erikoislähikuva (Yle Mediakompassi 2012, Hakupäivä 12.1.2012)

ATVU 2011-konsepti haastaa mielestäni toimitukset varsinkin kuvauksen suhteen. Eri asia on, kuinka kiireinen toimitus käsittelee ATVUn uudistuksia: unohtuvatko ne pikkuhiljaa, kun aikaa eikä välttämättä haluja yritykseen enää löydy, vai jalostaako tämä alueelliset tv-uutiset aivan uudelleen, mielekkäämpään kuvalliseen ilmaisuun? Se jää nähtäväksi, sillä toimituksen kiireitä ja toimittajien motivaatiota ei voi ennustaa etukäteen.

4.7 Juontajan muuttunut rooli

ATVU kuvailee alueellisten televisiouutisten juontajaa näin: Juontaja on studiossa kotoaan. Hänellä on luonteva kontakti kameraan ja hän on lähetyksen emäntä tai isäntä, joka on vahvasti läsnä ja seisoo lähetyksen sisällön takana. Juontaja kertoo katsojille luontevasti lähetyksen tarinat, tuntee lähetyksen ja juttujen sisällön sekä käy läpi kaikki jutut ja juonnot ennen lähetystä. Juontaja myös muokkaa juonnot omaan suuhunsa sopivaksi, pystyy reagoimaan juttujen tunnelmaan ja saa näyttää jutun herättämän reaktion silloin kun se tilanteeseen sopii. Juontaja muuntaa juontotyyliä juttujen aiheiden mukaan. Juontajalla on vieraita studiossa tai hän keskustelee suorassa yhteydessä toimittajan tai vieraan kanssa. Juontaja on raikas, innostunut ja rento. Hän on lämpimän asiallinen, hän saa hymyillä, hänellä on ruutukarismaa ja katsojat tuntevat hänet. Juontajan vaatetus on siisti ja linjakas. Kursaillemaan vaatetus ottaa huomioon neljä vuodenaikaa, kesällä ei pukeuduta villakangaspukuun. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Haastateltavat tiesivät, millaiseen uuteen juontajan rooliin ATVUssa pyritään, mutta toimituksessa ei erityisesti ollut panostettu roolin uudistamiseen. Uudistuksen mukainen

toimiminen on jäänyt juontajien itsensä harteille ATVUn järjestämän juontajakoulutuksen jälkeen (lukuun ottamatta uusia vaatteita, joita heille Helsingistä lähetettiin). Haastateltavien mukaan eroa entiseen esiintymiseen on kuitenkin nähtävissä.

”Juontajan roolia pyrittiin korostamaan, jotta lähetys olisi juontajavetoisempi. Juontajat ovat pyrkineet olemaan rennommin esillä. Juontajille järjestettiin koulutusta ja he ovat kyllä ottaneet siitä onkeensa.” (Haastateltava 1, 2011.)

Vuosina 1965–1970 Yleisradion uutispäällikkönä toiminut Ralf Fribergin (Wikipedia 2011, hakupäivä 2.3.2012) mielestä uutistenlukijat ”valitsivat itse, mitä he lukevat”, kun nämä toimitukseen saavuttuaan alkoivat koota illan uutislähetystä (tuolloin uutistenlukijoilla oli päivätyö juontamisen lisäksi). Friberg halusi vähentää juontajien ”pääösvaltaa” ja pienensi näiden työnkuvaa. Uutistenlukijat kritisoivatkin myöhemmin, että heille jäi liian suuri vastuu illan uutislähetysten kokoamisesta, joten tältä kantilta ajateltuna Friberg teki oikein leikatessaan uutisjuontajien työnkuvaa pienemmäksi. (Pernaa 2009, 72.)

Vuoden 2011 ATVUssa uutistenlukijoiden ei koeta ”valitsevan itse, mitä he lukevat”, silloin kun he muokkaavat illan lähetysten juontoja itselleen sopivaksi. Päinvastoin kuin Fribergin aikana, juontajille halutaan nimenomaan antaa enemmän aikaa käydä juontoja läpi, jotta he voisivat tehdä niistä enemmän itsensä näköiset. Pohjois-Suomen tv-uutisten juontajilla on kuitenkin kiire (sillä toimitukset ovat vielä hektisempiä kuin Fribergin aikana ja uutistenlukijoilla on nykyisin toimituksessa muitakin työtehtäviä kuin uutislähetysten juontaminen) ehtiä tehdä myös kaikki muut päivän työt, ennen kuin he ehtivät käydä läpi illan uutislähetysten juonnot ja muun sisällön. Entistä hektisemmässä toimitusympäristössä onkin varmasti vielä raskaampaa, kuin Fribergin ajan uutistenlukijoilla. Työnkuvat toimituksessa ovat lisääntyneet, eikä aikaa tahdo riittää illan juontojen läpi käymiseen. Siltä se ainakin minusta näytti, kun seurasin työharjoittelussa ollessani uutisjuontajien työskentelyä. ATVU 2011 toivookin tämän vuoksi, että tiimi tukisi juontajan työtä entistä enemmän, jotta ei jouduttaisi jälleen tilanteeseen, jossa juontajat kokevat joutuvansa liian suuren vastuun alle. Tietysti näin myös taataan sujuvamman ja rennomman uutislähetysten aikaansaaminen.

ATVU-uudistuksen ohjeistuksessa todetaan, että ohjaaja huolehtii siitä, että tekniikka toimii studiossa, uutispäällikkö ajoittaa lähetykset ja haastattelut sekä pitää juontajan ajan tasalla kestoista. Uutispäällikkö vastaa myös siitä, että juontajalla on tarpeeksi aikaa valmistautua lähetykseen. Studiohaastattelun rakenne mennään läpi koko tiimin voimin. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Yle Oulun uutispäälliköt tukevat juontajan toimintaa muun muassa siten, että he käyvät illan lähetyksessä olevien juttujen juontaja läpi ja muokkaavat niitä tarvittaessa ”helppolukuisemmiksi” ja virheettömiksi juontajalle, jotta tämän ei tarvitse itse alkaa korjailemaan esimerkiksi juontojen mahdollisia kielioppivirheitä ennen illan lähetystä. Yle Oulussa juontajalle haluttaisiin kuitenkin antaa enemmän aikaa loppupäivästä illan lähetyksen juttujen ja sähkeiden läpi käymiseen. Tämä vaatisi tiimin tukemisen lisäämistä. Joskus löytyy myös päiviä, jolloin aikaa illan lähetyksen juontojen hiomiseen löytyy reippaastikin, joten uudistuksen mukaan toimiminen on hyvin päiväkohtaista.

”Juontoon pyritään saamaan enemmän luontevuutta ja letkeyttä ja nyt onkin enemmän aikaa hioa juontoja omaan suuhunsa. Päivästä riippuen ehtii olla vaikka naapuritoimituksen toimittajaan yhteydessä jonkin illan lähetyksessä ajettavan jutun tiimoilta. Sitten taas saattaa olla päiviä, ettei kerkeä tehdä mitään.” (Haastateltava 6, 2011.)

”Juontajan tukeminen vaatisi sen että ajateltaisiin lähetystä monimuotoisemmin. Koko tiimin tuki ja tekeminen on vielä sillä asteella, että juontaja ehtii päivän viimeisillä tunneilla hyvin vähän käymään yhdessä ohjaajan ja uutispäällikön kanssa lähetystä läpi ja pohtimaan miten aiheet kuljetaan lähetyksen läpi.” (Haastateltava 1, 2011.)

Juontajat eivät kokeneet Pohjois-Suomen uutislähetyksissä tiimin tuen lisääntyneen, mutta he eivät myöskään kaivanneet sitä lisää. Rutinoituneella otteella läpi vedettävät lähetykset ovat heidän mielestään hyviä sellaisinaan. Myös ohjaajat kokivat, että tiimi tuntee toisensa jo niin hyvin, ettei juontajan työn tukemiseen ole nykyistä enempää tarvetta. Periaatteessa tarvetta uudistukselle ei siis ole, eikä sitä suurin osa haastateltavista koekaan tarpeelliseksi. Kuitenkin ATVUn mukaan toimittaessa tiimin työtä ja tarjoamaa tukea juontajalle pitäisi tarjota jo aiemmin päivällä, jotta juontaja ehtisi keskittyä rauhassa illan lähetykseen. Eikä ATVUn mukaisen tuen antaminen tekisi ainakaan hallaa juontajan työskentelylle.

Mielestäni illan juontajalle lastataan päivän aikana melkoinen työtaakka, sillä hän tekee sähkeitä ja lukee Yle Oulun radiouutiset päivän ajan, jatkaa maskeeraukseen ja sen jälkeen juontaa illan Pohjois-Suomen uutislähetysten. Monesti aika tuntui olevan todella kortilla illan juontojen ja juttujen läpikäymiseen. Eräässä lähetyksessä esimerkiksi oli toisen paikkakunnan aluetoimituksen Yle Oululle lähettämä uutisjuttu, joka herätti närkästystä uutispäällikössä ja juontajassa Pohjois-Suomen uutislähetysten jälkeen. Kaiken muun kiireen keskellä juttua ei ollut ehditty tarkastaa ja lähetykseen pääsi lipsahtamaan epäkelvo juttu. Yle Oulun rutinoituneet juontajat varmasti selviävät illan lähetyksistä kokemuksensa avulla, eivätkä välttämättä osaa kaivatakaan lisätukea tiimiltä, mutta en tiedä miten uudelle juontajalle kävisi. Pohjois-Suomen juontajat saavat mielestäni lähetysiin rentoutta rautaisen ammattitaitonsa avulla – ilman sitä hektisen päivän päätteeksi uutislähetysten juontaminen voisi olla melkoista sekasortoa.

Naamasähkeet

Koska mediatoimittajia ei hyödytä lähettää kuvaamaan pelkkiä tehtaiden seiniä ja logoja, on sähkeiden niin sanottu turha kuvitus poistettu. Tämä muutos taas tarkoittaa sitä, että juontajat lukevat sähkeitä enemmän ”naamallaan”. Eli juontaja tulee näkymään entistä enemmän lähetysten aikana ja näin ollen tämän rooli kasvaa. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Aikoinaan uutispäällikkö Ralf Friberg muokkasi uutistenlukijoiden toimenkuvaa täysin päinvastaisella tavalla, sillä hän vähensi uutistenlukijoiden näkyvyyttä. Käytännössä Fribergin tavoitteena oli uudistaa uutistoimintaa siten, että kansan suosikkiuutistenlukijat eivät olisikaan enää ainoat pääuutislähetysten lukijat, sillä hänen mukaansa uutiset henkilöityivät tällöin juontajiin ja katsojien vasta orastavassa televisiolukutaidossa myös koko uutistoimituksen ansioidenkin epäiltiin – aiheellisesti – laskeutuvan lukijoiden päälle. (Pernaa 2009, 72.) Nykyisin uutisten katsojilla on huomattavasti kehittyneempi uutistenlukutaito kuin aikoinaan Fribergin toimiessa uutispäällikkönä. Heille on selvää, että vaikka sama juontajaa vetäisi illan uutislähetysten läpi, on hänen taustallaan iso joukko toimittajia, jotka ovat kasanneet illan lähetysten. Näin ollen juontajalle annetaan huoletta entistä enemmän näkyvyyttä illan uutislähetyksessä. Haastateltavien keskuudessa muutos onkin koettu hyväksi ja se on otettu aktiiviseen käyttöön. Eli naamasähkeiden lisääminen on yksi ATVU 2011-konseptin (ainakin Pohjois-Suomen uutisissa) onnistuneista tavoitteista.

”Naamasähkeiden käyttö on lisääntynyt, ja hyvä niin. Jos kuvitus ei ole erityisen hienoa tai pysäyttävää, sitä ei välttämättä tarvita. Napakat sähkeet menevät oikein hyvin ilman kuvitustakin, ja joskus on parempi, että asiat kerrotaan ”kasvoilla”. ” (Haastateltava 3, 2011.)

”Nykyään kynnys naamasähkeisiin on matalampi, aiemmin se oli äärimmäisen harvinaista ja kuvitus kaivettiin vaikka vängällä arkistoista. On hyvä että enää ei tehdä niin.” (Haastateltava 2, 2011.)

Välillä kuitenkin joukkoon koettiin päässeen lipsahduksia naamasähkeistä, joita olisi toivottu kuvitettaviksi, sillä kuvat ovat televisioilmaisun vahvuus.

”Semmoisia sähkeitä on ollut naamasähkeinä, joista haluaa nähdä kuvan. Jos esimerkiksi kerrotaan, että Pisan torni on kallistunut, niin haluaisin nähdä siitä kuvan. Muiltakin alueilta olen törmännyt tämmöiseen, että haluaisin nähdä kuvan. Televisiossa kun on, toisin kuin radiossa, mahdollista näyttää kuva.” (Haastateltava 4, 2011.)

Naamasähkeet ovat mielestäni hyvä idea. Osaavat juontajat vetävät kyllä sähkeen kuin sähkeen pelkillä kasvoillaan läpi ilman että se alkaisi hermostuttaa katsojaa. Itse ainakin uutisten katsojana seuran huomattavasti mieluummin juontajan kasvoja kuin tehtaan seinää.

Tiiviit alagrafiikat

Alagrafiikalla tarkoitetaan studiokuvan päälle tulevaa sinivalkoista tekstiplanssia, johon voi kirjoittaa lyhyen tekstin. Alagrafiikkaa käytetään silloin, kun sähkeiden kuvittamiseksi ei ole käytettävissä esimerkiksi tuoreita tai visuaalisesti kiinnostavia kuvia. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.)

Alagrafiikkaa käytetään naamasähkeiden kanssa. Tiina-Leena Kurki lukemassa kolmen sähkeen sähkeblokkia, joka sisälsi ainoastaan naamasähkeitä ja alagrafiikkaa (Pohjois-Suomen uutiset 2011).

Alagrafiikkaa käytetään puhtaiden naamasähkeiden kanssa, jotka ovat kuvakoossa puolilähikuva. Alagrafiikka on tiivistelmä uutisten oleellisesta sisällöstä yhdellä lauseella ja yhdellä rivillä. Se ei kuitenkaan saa olla sanasta sanaan sama kuin sähkeen kärkilause. (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011.) Yle Oulussa alagrafiikkasähkeiden koettiin tuovan napakkuutta uutisointiin. Sähkeissä ei jaaritella ja alagrafiikkaan tiivistetään oleellinen. Kaikkea ei tarvitse aina kertoa pitkän kaavan kautta ja tämä koettiin hyvänä sekä paljon käytettynä uudistuksena.

ATVUssa yksi tavoitteista oli myös poistaa turhat numeraaliset ilmaukset pois sähkeistä (Yle intra 2011, hakupäivä 3.11.2011). Osa haastateltavista uskoi uudistuksen tarkoittavan, että numerot tulee nyt esittää alagrafiikoissa. Sekä haastateltavien, että minun mielestäni luvut on luultavasti helpompi ymmärtää niiden näkyessä kuvaruudulla, kuin jonkun ääneen luettelemana. Numeroiden näyttäminen alagrafiikoissa myös antaa entistä paremman mahdollisuuden siihen, että haastateltavien kommentteja tai lyhyitä sähkeitä ei käytetä ainoastaan numeraalisten faktojen luuttelemiseen. Jutussa toimittaja voi kertoa luvut spiikissä tai grafiikoiden avulla, mutta haastateltavan tulisi tuoda aina uusi näkemys juttuun, eikä ladella numeroita. Alagrafiikat tuovat mielestäni uutislähetykseen huomattavan positiivisen lisän. Tilaa jää paljon enemmän muille asioille, kun toimitta-

jan ei tarvitse jäädä pohtimaan, miten hän saisi numerot esitettyä sähkeessä tai jutussa helppotajuisesti ja selkeästi. Nyt ne voi tarvittaessa laittaa alagrafiikkaan, josta jokainen näkee ja ymmärtää ne.

5 YHTEENVETO TULOKSISTA

Yle Oulussa tekemistäni haastatteluista ilmeni, että ATVU-uudistuksen käyttöönotto ja sen tuomat muutokset Pohjois-Suomen uutisissa ovat vielä puolimatassa. Osasta haastateltavista oli jopa yllättävää, miten kauan uudistus kestää, mutta samaan hengenvetoon todettiin, että suurten laivojen kääntäminen ei tapahdu hetkessä. Tässä asiassa olen täysin samaa mieltä.

Vuoden 2011 ATVU-uudistus on ensimmäinen laatuaan, sillä se ei tuo alueellisiin tv-uutisiin ainoastaan uusia grafiikoita ja uudista studion ilmettä, vaan tarttuu toimittajien työskentelyyn. Mielestäni juuri tämän vuoksi ATVU 2011-konsepti näkyy alueellisissa tv-uutisissa vielä todella vähän. Vanhoja tuttuja tapoja on todella vaikeaa alkaa muuttamaan. Yle Oulun toimittajien asenteista kuvastui, etteivät he olleet täysin valmiita muuttamaan – ainakaan hyväksi havaitsemiaan työtapoja – ilman niitä vaativien uudistusten kyseenalaistamista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö he missään nimessä haluaisi toteuttaa ATVU-uudistuksen toivomuksia. Yhtälö on vain melko mahdoton, jos toimittajat eivät ole valmiita muuttamaan omia työtapojaan, sillä sitä ATVU nimenomaan vaatii. Juuri tämän vuoksi uudistus näkyykin mielestäni eniten studion uudessa taustassa ja alagrafiikoissa, eikä juttujen sisällössä.

Yle Oulun toimituksessa (ainakin haastatteluista kerättyjen tietojen perusteella) kokeiltiin uudistuksen elementtejä ensijärkytyksen jälkeen innostuneesti, mutta alkuinnostuksen jälkeen palattiin vanhoihin käytäntöihin. Toisaalta en ihmettele, etteivät toimittajat ole alkaneet kiireisten työpäiviensä aikana opettelemaan uusia käytäntöjä. Kiireessä vanhalla rutiinilla työskenteleminen on luonnollisesti ensimmäinen ja kätevin tapa tehdä juttuja. Siinäkin suhteessa täysivaltaisen muutoksen (ainakaan nopealla tahdilla) saavuttaminen on vaikeaa, sillä kaikkea uutta ei ehdi kokeilla heti. Uusia tapoja täytyy sulauttaa työskentelyyn pikkuhiljaa (tämän vuoksi niillä onkin suuri riski unohtua pikkuhiljaa). Toimituksissa vallitseva kiire onkin mielestäni toinen pääsyy ATVUn hitaaseen käyttöönottoon. Toisaalta, nykyaikana vallitsevassa kilpailutilanteessa medioiden pitäisi uudistua säilyttääkseen kilpailukykynsä ja mielenkiintoisuutensa.

Uudistus myös kompastuu hieman omiin jalkoihinsa. Lisääntyneen juontajan kasvojen näyttämisen ja alagrafiikoiden jälkeen kaikkiin sähkeisiin ei ole ollut aina pakko hakea

kuvitusta. Uudistus näkyy Yle Oulun uutispäälliköiden mukaan välillä toimittajien laiskuutena. Kuvia ei aina haluttaisi lähteä hakemaan, vaan sähkeet haluttaisiin näytettävän pelkällä juontajan naamalla. Tämä taas aiheuttaa sen, että tv-uutisista uhkaa tulla radio-uutisia, jotka kuitenkin luetaan juontajan naamalla televisiossa. Samaan aikaan osa toimittajista ilmaisi huolensa siitä, että ATVU menee sisällön sijaan kuvitus edellä. Uutisten ensisijainen tarkoitus oli heidän mielestään kuitenkin sisällön tuottaminen, sillä heidän mielestään ne ovat se peruste, jolla heitä arvioidaan. Kyseinen huolenaihe saattaa myös jarruttaa uutta ATVUa, sillä sen vuoksi toimittajat kyseenalaistavat sen toimivuuden ja järkevyyden. Toimittajat eivät selvästikään pidä siitä, että heidät käsketään tekemään jotain, mikä on heidän omaa ”toimittajanvaistoaan” vastaan. En vastusta juontajan kasvojen näyttämistä, mutta television rikkaus ovat kuitenkin kuvat, joilla katsoja saa konkreettisen käsityksen asioista. Mielestäni sähkeisiin pitäisi hakea kuvia aina kun on mahdollista saada ”järkevää” kuvaa. En missään nimessä tarkoita tehtaiden logojen kuvaamista (jotka eivät tuo minkäänlaista lisäinformaatiota), vaan toiminnallisia kuvia.

Kuva edellä menemisen lisäksi mielestäni suurimmat keskustelua herättäneet aiheet ATVUssa ovat juttujen tarinallisuus, studiovieraat ja toimittajien näkyminen ruudussa. Nämä aiheet herättivät toimituksessa ristiriitaisia tunteita, eikä suhtautuminen niihin ollut vielä aivan selkeä. Jos toimituksessa ei vielä tiedetä, onko uudistus heidän mielestään hyvä vai ei, se tuskin tulee kantamaan kovin pitkälle. On hyvin pitkälti kiinni toimittajien asenteesta, miten uudistus tulee tapahtumaan. Jos uutisten sisällöntuottajat eivät panosta ATVUssa vaadittuihin kriteereihin, se on automaattisesti tuomittu epäonnistumaan.

Tosin Pasilasta käsin johdettava sisällöntarkkailu pakottaa ainakin alueuutisten uutispäälliköt varpailleen ja vaatimaan toimittajia toteuttamaan ATVUn henkeä. Jos alueuutisissa ei täytetä tarpeeksi ATVUn vaatimuksia, tulee siitä toimitukselle noottia. En tiedä kuinka hyvä tapa ”ylhäältä käsin johdettu sisällöntarkkailu” on, sillä luulen sen aiheuttavan toimittajissa vastareaktioita. Kiinnostus kokeilla ATVUn uusia elementtejä saattaa kadota, jos toimittajat tuntevat olevansa pakotettuja siihen. Myöskään uudistuksen elementtien väkisin survominen lähetyksiin ei ole hyvä asia, sillä silloin se ei ole kenellekään mielekästä.

Yhden ATVU-uudistuksen suurimman elementin, tarinallisten juttujen saaminen lähetyksiin on melko vaikeaa. Sellaisen päähenkilön etsiminen, joka on niin sanottu tavallinen tallaja ja edustaa uutisjutussa muita katsojia, on todella hankalaa. Juuri tällaisia päähenkilöitä tarinalliset uutisjutut vaatisivat, jotta niihin saataisiin rakennettua kunnollinen draaman kaari. Haastateltavien etsimisen hankaluus johtaa (varsinkin kiireessä) siihen, että toimittajat eivät jaksaa tai ehdi lähteä etsimään ”neulaa heinäsuovasta”, vaan he toimivat helpoimman kautta ja etsivät asiantuntijan puhumaan juttuun. Tarinallisuus on sekä mielestäni, että haastateltavien mielestä todella hyvä uudistus, mutta toteutuksen vaikeus estää sen vakiintumisen uutisissa. Myös ihmisläheisyys toteutuu juuri tarinallisten juttujen kautta, joten sekään ei tule onnistumaan, ellei tarinoita ala näkyä lähetyksissä enempää. Molempiin löytyy yritystä Yle Oulun toimituksessa, mutta hankaluutensa vuoksi kumpikaan ei ole mennyt täysin nappiin.

ATVU 2011-konseptissa koetaan olevan paljon hyvää, mutta sitä ei ole pääasiassa kiireen ja vaikeutensa takia saatu potkaistua kunnolla liikkeelle, niin että se näkyisi selkeästi kotisohville asti. Toimittajat eivät myöskään ole täysin valmiita noudattamaan orjallisesti ATVUn vaatimuksia, vaan tekevät enemmän niin kuin he itse parhaaksi näkevät. En ihmettele, etteivät monta vuotta toimittajana työskennelleet ammattilaiset halua tarkkoja raameja heidän työskentelylleen, vaan toimivat oman harkintakykynsä mukaan. Tämä ei välttämättä ole huono asia, mutta ATVU 2011-konseptin näkymistä se estää.

Vanhemmat toimittajat totesivat nähneensä niin monta uudistusta uransa aikana, etteivät he jaksaneet enää ottaa uudistuksen jokaista elementtiä täysin tosissaan. Asenne oli hieman ”uudistuksia tulee ja uudistuksia menee” -tyylinen. Jotta ATVU toimisi, tulisi minusta toimittajien ottaa se enemmän tosissaan, vaikka se tuntuisi välillä turhalta pilkunviilaukselta tai vaikealta toteuttaa. Uudistusta ei saisi jättää pelkkään alkuinnostukseen, vaan sitä pitäisi jaksaa jatkaa pitkäjänteisesti. ATVU 2011-konsepti otettiin käyttöön vuoden 2011 helmikuussa, eikä se näy vielä kukaan juuri ollenkaan Pohjois-Suomen uutisissa. Luulen, että kaiken kiireen keskellä ATVU tulee hiipumaan ja unohtumaan. Toki joitakin sen elementtejä tulee säilymään, mutta kokonaisvaltaisesti ATVU ei tule mielestäni onnistumaan koskaan, ellei Yleisradion Pasilan toimipiste tiukenna vaatimuksiaan ja toimittajien työskentelyn vahtimista uudistuksen suhteen.

6 POHDINTA

Pernaa toteaa kirjassaan Yle Uutisten saattavan olla Suomen seuratuin uutispalvelu, mutta kyseisen aseman saavuttaminen ja ylläpitäminen edellyttää uutisten tekemistä ja yleisölle välittämistä sellaisilla tavoilla, joista kaikkia ei vielä ole edes hahmotettu. (Pernaa 2009, 397.)

ATVUn avulla on otettu käyttöön uusia (toisaalta taas vanhoja, aiemminkin korostettuja) tapoja, joiden avulla katsojalle halutaan tuoda uutisten kautta uusia elämyksiä. Tämä on mielestäni oikea tapa, mikäli Yle Uutisten halutaan pysyvän suosittuna. Pasilan toimipiste ei tuota valtakunnan uutisia yksinään, vaan alueiden uutisjutut tuovat oman osansa illan päälähetykseen. Tämän vuoksi kaikkien Yleisradion toimitusten tulee kehittyä. Haastattelemani Yle Oulun toimittajat eivät ole mielestäni täysin sisäistäneet tätä asiaa. He haluavat tehdä mahdollisimman hyviä uutisia (mikä on tietenkin hyvä asia), mutta eivät kuitenkaan ole valmiita tekemään suuria muutoksia työskentelyynsä. Niimenomaan muutokset ja uudet ”koukut” pitävät uutiset mielenkiintoisina ja saavat katsojat säilymään. Samat vanhat tavat alkavat kyllästyttää katsojia jossain vaiheessa, huolimatta siitä, kuinka suosittuja ne olisivat aluksi olleet.

Uusia uutisia tulee nykyisin joka paikasta ympäri vuorokauden. Ihmiset ovat todella tietoisia maailman tapahtumista. Tv-uutiset ovat nykyään hidas informaatiokanava, joten muutosta tarvitaan, jotta ne säilyisivät mielenkiintoisina ja tarjoaisivat ihmisille jotain uutta. Juuri uutta ATVUa noudattamalla uutisista saataisiin sekä viihteellisiä, että informatiivisia. Tällaisia uutisia mielestäni nykyajan ihmiset kaipaavat. He eivät halua seurata opetusohjelmamaisia uutisia, vaan sellaisia uutisia, joissa on heitä kiinnostava ja läheinen perspektiivi.

Draama on suosittu laji, jonka merkittävyys osoittaa sen, että uutisia täytyy esittää erilaisella tavalla kuin ennen. Ellei uutinen vaikuta heti kiinnostavalta, ei siihen kiinnitetä huomiota. Tarinalliset jutut, jotka on tehty päähenkilön kautta, saavuttavat yleensä ihmisläheisyytensä kautta yleisön huomion. Ihmisläheisyys tarjoaa myös uutta ja mielenkiintoista näkökulmaa, jota ihmiset jaksavat seurata. Mielestäni ATVUn työryhmä on oikealla asialla juuri tarinallisuuteen ja ihmisläheisyyteen pyrkimisen vuoksi. ATVU-uudistuksen myötä Ylen alueelliset tv-uutiset siirtyisivät mielestäni

sellaiseen muottiin, jota nykyajan ihmiset vaativat, vaikka uudistuksesta löytyy myös sellaisia elementtejä, (kuten kuvaajan käskyttämisen vaihtaminen motivoinniksi), jotka eivät mielestäni ole tarpeellisia. Tarpeettomuutta perustelen sillä, että ATVUssa on niin monta isoa muuttujaa (esimerkiksi juttujen tarinalliseen muotoon muuttaminen ja tarkempi ennakkosuunnittelu), että pienemmistä ja lopputuloksen kannalta merkityksettömimmistä elementeistä voisi mielestäni joustaa.

Vuonna 1999 tehdyssä Pohjois-Suomen uutisten visiossa esitetyt tavoitteet ovat lähes tulkoon samat kuin vuoden 2011 ATVU-uudistuksen. Missä vaiheessa ja miksi Pohjois-Suomen uutiset ovat kadottaneet ihmisläheisen kosketuksensa? Löytyykö vastaus internetin myötä tulleesta painostuksesta kiivaampaan uutisointiin? Nopeatempoisessa ”uutistykityksessä” ihmisläheisyyttä ei luultavasti ehditä juurikaan pohtia, vaan informaatio halutaan ainoastaan saada välitettyä mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti eteenpäin.

Työskentelen tällä hetkellä sanomalehdessä ja päätin kokeilla soveltaa ATVU-uudistuksen elementtejä lehtikirjoitukseen. Minun täytyi kirjoittaa juttu niinkin tavallisesta aiheesta kuin suksikaupoilla käyminen. Lopulta toteutin artikkelissani kolmea ATVUn elementtiä: tarinallisuutta, ihmisläheisyyttä ja toimittajan esiin tulemistä. Kirjoitin artikkelin omasta näkökulmastani. Olin tavallinen hiihtäjä, joka kävi urheilukaupoissa tiedustelemassa, millaiset sukset tarvitsisin. Ja se toimi. Sain kyseisestä jutusta todella positiivista palautetta sekä tutuilta että tuntemattomilta. Huomasin, että ihmiset lukivat mielellään tekstiä, joka oli kirjoitettu tarinalliseen, helpommin ymmärrettävään muotoon ja josta sai samalla informaatiota. Toimittajien tulisi välillä unohtaa työtätehokkuutensa ja keskittyä ihmisiin, joille he tekevät uutisia. Uutisia seuraavat tavalliset ihmiset, jotka haluavat ymmärtää vastaanottamansa tiedon ilman suuria ponnisteluja.

Olisi mielenkiintoista tutkia, miten tällaiset tarinalliset, ihmisläheiset ja kevyemmät jutut vaikuttavat uutisointiin. Ollaanko jo menossa ”liian lähelle” ihmistä, niin että se vaikuttaa uutisten tasoon? Toivon kuitenkin, että myös muut mediat ottaisivat ATVU-uudistuksen elementtejä omakseen. Olisi tärkeää, että edes jokin taho yrittäisi palata vanhoille tarinankerronnan juurille – ja nimenomaan lähemmäs ihmistä.

LÄHTEET

Hirvonen, Tuomas 2011. Toimittaja. Yleisradio Oy, Oulu. Haastattelu, 28.11.2011.

Jussila, Elisa 2011. Uutispäällikkö. Yleisradio Oy, Oulu. Haastattelu, 30.11.2011.

Jussila, Elisa 2002. Monimediadeski toimintaympäristönä. Yleisradion Oulu Radion ja Pohjois-Suomen tv-uutisten työntekijöiden näkemykset monimediadeskistä ja sen aiheuttamista muutoksista. Puheviestinnän pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. Hakupäivä 6.2.2012.

<<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11232/ejussi.pdf?sequence=1>

Karppinen, Kirsi 2011. Toimittaja. Yleisradio Oy, Oulu. Haastattelu, 2.1.2012.

Kurki, Tiina-Leena 2011. Toimittaja. Yleisradio Oy, Oulu. Haastattelu, 27.10.2011.

Media Awareness Network 2012. Media Toolkit For Youth Tip Sheet. Writing a News Story. Hakupäivä 13.3.2012.

<http://www.media-awareness.ca/english/resources/special_initiatives/toolkit_resources/tipsheets/writing_news_story.cfm>

Oulu siivottiin romupyöristä 2.11.2011. DVD -nauhoite. Toim. Heidi Hannukainen. Yle Oulu. TV 2. Pohjois-Suomen uutiset.

Pernaa, Ville 2009. Uutisista, hyvää iltaa. Ylen tv-uutiset ja yhteiskunta 1959–2009. Hämeenlinna: Yle ja Karttakeskus, Karisto Oy.

Pietilä, Antti-Pekka 2007. Uutisista viihdettä, viihteestä uutisia. Median muodonmuutos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pikkujoulukilpailutus 25.11.2011. DVD -nauhoite. Toim. Johanna Latvala. Yle Oulu. TV 2. Pohjois-Suomen uutiset.

Pohjois-Suomen uutiset 2.2.2011. DVD –nauhoite. Toim. Yle Oulu. Yleisradio. TV 2. Pohjois-Suomen uutiset.

Pohjois-Suomen uutiset 25.3.2011. DVD –nauhoite. Toim. Yle Oulu. Yleisradio. TV 2. Pohjois-Suomen uutiset.

Pylväs, Antti 2011. Mediatoimittaja. Yleisradio Oy, Oulu. Haastattelu, 22.11.2011.

Rahkola, Erkki & Suvanto, Soile 1999. Pohjois-Suomen uutisten visio. Sisäinen muistio. Yleisradio, Oulu.

Rentola, Marketta 2010. Vaikuta mediassa - Kirjoittamisen keinot tutuiksi. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Suhola, Aino & Turunen, Seppo & Varis, Markku, 2005. Journalistisen kirjoittamisen perusteet. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Suvanto, Soile 2012. Viestinnän opettaja. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, Tornio. Haastattelu, 9.1.2012.

Suvanto, Soile, viestinnän opettaja, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Palautetta opinnäytetyöstäsi. Sähköpostiviesti johanna.latvala2@edu.tokem.fi 15.2.2012.

Tokoi, Tuomo 2011. Toimittaja. Yleisradio Oy, Oulu. Haastattelu, 22.11.2011.

Ukkonen, Risto 2011. Uutispäällikkö. Yleisradio Oy, Oulu. Haastattelu, 1.12.2011.

Yle 2011. Yle intra. Hakupäivä 3.11.2011.

<<http://intra.yle.fi/>>

Yle 2012. Mediakompassi. Kuvakoko. Hakupäivä 12.1.2012.

<<http://mediakompassi.yle.fi/4-6-luokkalaiset/kuvakoulu/kuvan-lumo/kuvakoot>>

Yle 2012. Ylen strategia 2012–2014. Hakupäivä 3.1.2012.

<http://avoinyyle.fi/www/fi/arvot_ja_strategia/ylen_strategia.php>

Yle 2012. Yle yhtiönä. Historia. Hakupäivä 3.1.2012.

<<http://avoinyyle.fi/www/fi/historia/2000-luku.php>>

Yle 2012. Ylen toimintaa ohjaavat lait ja säädökset. Hakupäivä 3.1.2012.

<http://avoinyyle.fi/www/fi/lait_ja_saadokset/index.php>

Yle 2012. 25 paikkakunnalla. Hakupäivä 7.2.2012.

<http://avoinyyle.fi/www/fi/avoyn_Yle/alueet.php>

Wavelength Media 2012. Media College. What Makes a Story Newsworthy? Hakupäivä 13.3.2012.

<<http://www.mediacollege.com/journalism/news/newsworthy.html>>

Wikipedia, 2011. Ralf Friberg. Hakupäivä 2.3.2012.

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Ralf_Friberg>

Wikipedia, 2012. Yleisradio. Hakupäivä 10.1.2012.

<<http://fi.wikipedia.org/wiki/Yleisradio>>